

НУБІП України

НУБІП України

МАГІСТЕРСЬКА КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

11.13 – КМР. 1700 «С» 11.10.2021 01 ПЗ

Васюченко Аліна Олександрівна

2022

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ
І ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ
Економічний факультет

УДК: 330.112.2

ПОГОДЖЕНО
Декан економічного факультету

ДОПУСКАЄТЬСЯ ДО ЗАХИСТУ
Завідувач кафедри економіки

Діброва А.Д.

Байдала В. В.

(підпис)

(підпис)

« »

2022 р.

« »

2022 р.

МАГІСТЕРСЬКА КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему

«Формування прибутку підприємства та резерви його збільшення»

Спеціальність

051 – Економіка

(код і назва)

Магістерська програма Економіка підприємства

(назва)

Програма підготовки освітньо-професійна

(освітньо-професійна або освітньо-наукова)

Гарант магістерської програми

д.е.н. проф.

(науковий ступінь та вчене звання)

Науковий керівник

к.е.н. доцент

(науковий ступінь та вчене звання)

Виконав(ла)

Єрмаков О.Ю

(підпис)

(ПІБ)

Степасюк Л. М.

(підпис)

(ПІБ)

Васюченко А. О.

(підпис)

(ПІБ студента)

Київ – 2022

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ
ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ
Економічний факультет

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри економіки праці і
соціального розвитку

д.е.н., проф. Єрмаков О.Ю.,
(науковий ступінь, вчене звання) (підпис) (ПІБ)

2021 р.

ЗАВДАННЯ

до виконання магістерської кваліфікаційної роботи студента

Васюченко Аліни Олександрівни

(прізвище, ім'я, по-батькові)

Спеціальність 051 – Економіка

(код і назва)

Магістерська програма Економіка підприємства

(назва)

Програма підготовки освітньо-професійна

(освітньо-професійна або освітньо-наукова)

Тема випускної магістерської роботи: «Формування прибутку підприємства та резерви його збільшення»

Затверджена наказом ректора НУБіП України від 11 жовтня 2021 р. № 1700 «С»

Термін подання завершеної роботи на кафедру 2022.11.01

(рік, місяць, число)

Вихідні дані до випускної магістерської роботи:

Наукові публікації і періодичні видання, інтернет-джерела, навчальні посібники,
дані статистичної служби України.

Перелік питань, що підлягають дослідженню:

1. Теоретичні основи формування і використання прибутку підприємства.
2. Формування прибутку підприємства в ТОВ «ПКЗ-АГРО» Пирятинського району Полтавської області.
3. Шляхи збільшення прибутку підприємства.

Перелік графічного матеріалу (за потреби):

Дата видачі завдання «13» 11 2021 р.

Керівник магістерської роботи

(підпис)

Степасюк Л. М.

(прізвище та ініціали)

Завдання прийняв(ла) до
виконання

(підпис)

Васюченко А. О.

(прізвище та ініціали студента)

РЕФЕРАТ

Магістерська робота написана українською мовою, складається із вступу, 3 розділів, висновків та пропозицій. Викладена на 74 сторінках машинного тексту, ілюстрована 22 таблицями та 14 рисунками. Список використаної літератури складає 54 джерела.

Метою магістерської роботи є теоретичне обґрунтування основних положень, комплексна оцінка формування та використання прибутку в підприємстві та розробка практичних рекомендацій щодо резервів його зростання.

Для досягнення поставленої мети були визначені наступні завдання:

- з'ясувати економічну суть прибутку та розкрити його роль в сучасних умовах господарювання;

- розкрити методичні підходи до визначення прибутку та здійснення його факторного аналізу;

- здійснити комплексний аналіз економіко-фінансового стану підприємства;

- здійснити оцінку основних факторів, які безпосередньо впливають на прибуток підприємства;

- запропонувати шляхи збільшення прибутку на основі підвищення дієвості управління;

- обґрунтувати шляхи збільшення обсягу прибутку підприємства шляхом виявлення та використання резервів його зростання.

- *Предметом магістерської роботи* виступають теоретичні та практичні аспекти формування та використання прибутку підприємства.

- *Об'єктом дослідження* виступають процеси та шляхи збільшення прибутку в ТОВ «ПКЗ-АГРО».

Ключові слова: прибуток, ціна, собівартість, рентабельність, факторний аналіз.

ЗМІСТ

НУБІП України

ВСТУП..... Ошибка! Закладка не определена.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ І ВИКОРИСТАННЯ ПРИБУТКУ ПІДПРИЄМСТВА Ошибка! Закладка не определена.

НУБІП України

1.1. Сутність, види та функції прибутку як економічної категорії..... **Ошибка! Закладка не определена.**

1.2. Фактори впливу на прибуток підприємства..... **Ошибка! Закладка не определена.**

НУБІП України

1.3. Методичні основи визначення прибутку підприємства... **Ошибка! Закладка не определена.**

РОЗДІЛ 2. ФОРМУВАННЯ ПРИБУТКУ ПІДПРИЄМСТВА В ТОВ «ІКЗ-АГРО» ПИРЯТИНСЬКОГО РАЙОНУ ПОЛТАВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

.....**Ошибка! Закладка не определена.**

НУБІП України

2.1. Організаційно-економічна характеристика підприємства **Ошибка! Закладка не определена.**

2.2. Фінансово-економічні результати діяльності господарства..... **Ошибка! Закладка не определена.**

НУБІП України

2.3. Вплив основних факторів на формування прибутку підприємства.. **Ошибка! Закладка не определена.**

РОЗДІЛ 3. ШЛЯХИ ЗБІЛЬШЕННЯ ПРИБУТКУ ПІДПРИЄМСТВА
..... **Ошибка! Закладка не определена.**

НУБІП України

3.1. Прогнозування перспектив розвитку бізнесу на основі багатфакторної моделі рентабельності..... **Ошибка! Закладка не определена.**

3.2. Підвищення дієвості управління прибутком підприємства в сучасних умовах господарювання..... **Ошибка! Закладка не определена.**

НУБІП України

3.3. Підвищення рівня прибутковості підприємства..... **Ошибка! Закладка не определена.**

ВИСНОВКИ І ПРОПОЗИЦІЇ Ошибка! Закладка не определена.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ Ошибка! Закладка не определена.

НУБІП УКРАЇНИ

НУБІП УКРАЇНИ

НУБІП УКРАЇНИ

ВСТУП

Прибуток є найважливішою економічною та фінансовою категорією, яка відображає позитивний результат господарської діяльності підприємства. В умовах сьогодення виробників продукції цікавить не тільки отримання прибутку, а й його максимізація. Тому, для досягнення такої мети першочерговими є питання щодо підвищення ефективності управління прибутком, так як його розмір має важливе значення в діяльності господарства.

Величина прибутку підприємства має значний вплив на формування його фінансових ресурсів, збільшення ринкової вартості господарства, ефективність його виробничої діяльності, економічний розвиток країни внаслідок поповнення державного бюджету обов'язковою силою податків, зборів та платежів.

Виходячи з вищезазначеного вважаємо, що значна роль прибутку як в розвитку господарства, так і країни в цілому визначає необхідність дослідження даного питання та підсилює його актуальність.

Метою магістерської роботи є теоретичне обґрунтування основних положень, комплексна оцінка формування та використання прибутку в підприємстві та розробка практичних рекомендацій щодо резервів його зростання.

НУБІП УКРАЇНИ

Предметом магістерської роботи виступають теоретичні та практичні аспекти формування та використання прибутку підприємства.

Об'єктом дослідження виступають процеси та шляхи збільшення прибутку в ТОВ «ПКЗ-АГРО».

Для досягнення поставленої мети були визначені наступні завдання:

- з'ясувати економічну суть прибутку та розкрити його роль в сучасних умовах господарювання;

- розкрити методичні підходи до визначення прибутку та здійснення його факторного аналізу;

- здійснити комплексний аналіз економіко-фінансового стану підприємства;

- здійснити оцінку основних факторів, які безпосередньо впливають на прибуток підприємства;

- запропонувати шляхи збільшення прибутку на основі підвищення дієвості управління;

- обґрунтувати шляхи збільшення обсягу прибутку підприємства шляхом виявлення та використання резервів його зростання.

Методи дослідження. У магістерській роботі використовувалися наступні

методи дослідження: метод синтезу – для комплексної оцінки ефективності діяльності досліджуваного господарства; метод наукової абстракції – для визначення основних чинників та факторів, які безпосередньо впливають на об'єкт дослідження; метод екстраполяції – для планування напрямків розвитку

досліджуваного господарства; економіко-математичний метод – для проведення аналізу та розрахунків.

Джерелами інформації для написання магістерської роботи слугували теоретичні матеріали вітчизняних і зарубіжних вчених, законодавчі акти України, статистична інформація, фінансово-економічна звітність ТОВ «ПКЗ-АГРО» Іриятинського району Полтавської області та інші матеріали.

НУБІП України

НУБІП України

РОЗДІЛ 1
ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ І ВИКОРИСТАННЯ
ПРИБУТКУ ПІДПРИЄМСТВА

1.1 Сутність, види та функції прибутку, як економічної категорії

Прибуток є основним джерелом формування фінансово-економічних результатів господарства, що забезпечує його розвиток. Тому формування та збільшення прибутку мають важливе значення для кожного підприємства.

Уся діяльність аграрного підприємства спрямована на те, щоб в процесі виробництва та реалізації продукції забезпечити зростання прибутку. Варто зазначити, що на формування прибутку також впливають процеси, які відбуваються в суспільстві, а саме у сфері виробництва та розподілу валового внутрішнього продукту.

Тому, прибуток виступає важливою економічною категорією економіки в цілому та головною метою здійснення підприємницької діяльності. Він відіграє важливу роль, забезпечуючи різного роду економічні взаємозв'язки у процесі виробництва та відтворення, і в свою чергу, забезпечує соціальний розвиток підприємства. Поняття прибутку завжди було дискусійною категорією. Тому,

НУБІП України

дослідження його сутності бере початок ще з початку XVII ст. і продовжується до наших днів. Серед значної кількості економічних теорій, теорія прибутку характеризується економістами як одна з найбільш складних. Отже, її обґрунтування належить до найважливіших і найнагальніших проблем економіки.

Не перебільшуючи можна стверджувати, що прибуток являється однією з найскладніших та найважливіших економічних категорій. Економісти-класики на протязі багатьох століть і до сьогодення досліджують сутність поняття «прибуток» та висловлюють різноманітні концепції щодо його

формування. В економічній літературі існує багато поглядів на досліджувану категорію, одні автори розглядають прибуток у вигляді заробітної плати, відсотку та ренти, інші вважають, що це відсоток на вкладений капітал.

Марксистичні погляди на прибуток розглядали у вигляді перетвореної форми додаткової вартості, що створена найманою працею. В інших країнах з розвинутою ринковою економікою поширена концепція про те, що прибуток являється винагородою за підприємницькі здібності. При цьому, більшість авторів вважають, що головним джерелом прибутку є капітал.

У сучасній західній економічній літературі погляди на прибуток зводяться до наступних положень:

1. Прибуток – це винагорода власника підприємства за наданими фактори виробництва, тобто прибуток – є доходом який отримують від факторів виробництва.

2. Прибуток - це винагорода за ризиковану підприємницьку діяльність та технічні вдосконалення.

3. Прибуток - це монопольний дохід, який породжений монопольним становищем товаровиробника.

4. Прибуток - це винагорода за ризик та невизначеність. Рівень прибутку на вкладений капітал тим вищий, чим більший ризик його застосування.

Перераховані концепції розкривають з певних позицій сутність прибутку, проте, вважаємо, що в них практично не розглядається механізм утворення прибутку і його соціально-економічні аспекти. Також, є економісти, представники західних економічних шкіл, які заперечують його

К. Марк підійшов до даної проблеми дуже уважно, взявши за основу трудову теорію вартості. Він зробив загальнонауковий висновок, і довів, що прибуток являється перетвореною формою додаткової вартості, що створена додатковою працею найманих працівників.

За сучасних умов існують різні інтерпретації сутності економічної категорії прибутку, які мають як теоретичне, так і практичне значення. Проте, з точки зору прикладних економічних наук, до яких належить і бухгалтерський облік, практичне значення інтерпретації даної категорії набуває особливого значення.

Окремі дослідники у цьому контексті розглядають прибуток як об'єкт бухгалтерського обліку і вважають, що протягом звітного періоду бухгалтерський прибуток є фактичним приростом власного капіталу. Частково погоджуючись із такою думкою, зазначимо, що коли ми говоримо про прибуток, як економічну категорію, то маємо на увазі якісний аспект цієї економічної

категорії, а коли говоримо про прибуток як бухгалтерську категорію – маємо на увазі кількісний аспект. Тому, вважаємо, що краще в даному випадку вживати не поняття «бухгалтерський прибуток», а «прибуток як об'єкт бухгалтерського обліку».

Відповідно класифікації, розробленої економістами-теоретиками бухгалтерський прибуток, поділяється на: економічний; бухгалтерський; звичайний. Проте, має місце і інша думка, згідно якої в сучасній економічній науці розглядають три концепції прибутку: бухгалтерський, економічний і податковий.

Цілком погоджуємося, що податковий прибуток доречно розглядати разом із бухгалтерським, так як податковий прибуток, з прийняттям Податкового

кодексу України, зокрема при адмініструванні податку на прибуток максимально зближений.

Вважається, що бухгалтерський прибуток розраховується як різниця між виручкою від реалізації продукції підприємства і його бухгалтерськими витратами, а економічний прибуток являється величиною, яку одержують за умови ефективного використання виробничих ресурсів. Його визначають як різницю між виручкою від реалізації підприємства і його економічними витратами.

У контексті вище викладеного зазначимо, що академік Дем'яненко М.Я. стверджує, що варто розрізнити два види прибутку: бухгалтерський, що свідчить про збільшення капіталу підприємства незалежно від джерел, які його утворюють, та економічний, що відображає ту його частину, яка створена в результаті виробничої діяльності суб'єкта господарювання власними силами.

Академік зазначає, що визначати економічний прибуток потрібно як різницю між доходами та витратами підприємства.

Отже, все вищевикладене, вказує на те, що економісти, як правило, визначають прибуток як міру покращення добробуту суб'єкта господарювання на певний період часу. Бухгалтери мають іншу точку зору на прибуток, згідно з якою його визначають, як різницю між виручкою та повною собівартістю реалізованої продукції, інших витрат або збитків.

Сутність прибутку, як економічної категорії безпосередньо розкривається через функції, які він виконує у виробничій діяльності. Основними з них є наступні: облікова, розподільча та стимулювальна.

Облікова функція прибутку заключається в тому, що він є необхідним елементом ціни товару. Тому, так само як і ціна, прибуток являється засобом обліку суспільно необхідних витрат праці, які необхідні для забезпечення розширеного відтворення. Такий облік дає можливість здійснити оцінку ефективності виробничої діяльності господарства. Виходячи з цього, прибуток

НУБІП УКРАЇНИ

вважається економічним показником оцінки виробничої діяльності підприємницьких структур, так як саме він в більшій мірі відображає кінцевий виробничо-фінансовий результат.

НУБІП УКРАЇНИ

Розподільча функція прибутку заключається в тому, що саме через прибуток здійснюється регулювання розподілу виробничих ресурсів та доходів між суб'єктами господарювання та галузями економіки.

НУБІП УКРАЇНИ

Стимульовальна функція прибутку заключається в тому, що прибуток використовується як в інтересах суб'єктів підприємницької діяльності, так і в

інтересах їхніх працівників. Прибуток одночасно є основним елементом

НУБІП УКРАЇНИ

фінансових ресурсів і кінцевим фінансовим результатом виробничої діяльності підприємства. Він необхідний для забезпечення розширеного відтворення виробництва, соціального заохочення працівників, виплати дивідендів,

формування резервів тощо. Прибуток безпосередньо спонукає підприємницькі

НУБІП УКРАЇНИ

структури впроваджувати досягнення науки та техніки, які дозволяють оптимізувати виробничі витрати та підвищувати ефективність виробництва.

Отже, в ринковій економіці прибуток є основною метою і найважливішим критерієм економічної ефективності виробничої діяльності підприємства. Поряд

з цим прибуток є важливим джерелом забезпечення внутрішньогосподарських

потреб господарства, формуванням позабюджетних та благодійних фондів.

НУБІП УКРАЇНИ

В умовах глобалізації, підприємства повинні формувати таку структуру фінансових ресурсів, яка б спонукала до зростання ефективності їхньої

виробничої діяльності, підвищувала платоспроможність, фінансову стійкість

підприємства та мінімізувала можливі фінансові ризики. Тому, при формуванні

НУБІП УКРАЇНИ

фінансових ресурсів підприємства, в сучасних умовах ведення бізнесу, зростає вага прибутку, амортизаційних відрахувань та позичених коштів [1, с. 122].

В Господарському кодексі України зазначено, що прибуток – це один з основних показників фінансових результатів виробничої діяльності, що

НУБІП УКРАЇНИ

обраховується шляхом зменшення суми валового доходу господарюючого

суб'єкта за визначений період на суму валових витрат і амортизаційних відрахувань [2].

Американський економіст Ф. Найт зазначає, що ні один економічний термін не використовується в такій великій кількості значень, як «прибуток», проте це стосується і категорії «доходу» [3, с.222-223].

Шваб Л. І пропонує визначати прибуток як частину виручки, що залишається після відшкодування усіх витрат виробництва, що були понесені на виробничу й комерційну діяльність [4, с. 483].

Так як прибуток вважається неоднозначною економічною категорією, складність його обчислення обумовлена різносторонністю інтересів, які він відображає. В економічній літературі аналіз існуючих підходів науковців до визначення поняття прибутку свідчить, що на даний час в науковій літературі не має єдиної точки зору щодо визначення зазначеної економічної категорії [1, с.

122]. Проте, варто відмітити, що прибуток є основним джерелом розвитку підприємства. Адже за рахунок прибутку підприємство може вдосконалювати власну матеріально-технічну базу, здійснювати успішну фінансову та інвестиційну діяльність, розробляти нові види продукції тощо. Зростання прибутку господарства впливає на збільшення податкових відрахувань до бюджетів усіх рівнів, тобто як наслідок зростає соціально-економічне становище не тільки конкретного підприємства, а й держави в цілому.

Прибуток є підсумковим показником, результатом фінансово-господарської діяльності підприємства. Завдяки цьому він відбиває результати господарської діяльності і як наслідок піддається впливу багатьох чинників. У формуванні прибутку підприємства існують певні особливості залежно від сфери та виду економічної діяльності, форми власності та розвитку ринкових відносин. Як фінансовий показник діяльності підприємства прибуток формується наступним чином: на першому етапі визначають фінансовий результат

(прибуток) від основної діяльності, далі визначають прибутки від іншої операційної діяльності, фінансових операцій, іншої звичайної діяльності.

Залежно від формування та розподілу виділяють декілька видів прибутку: валовий прибуток; прибуток від операційної діяльності; прибуток від інших позареалізаційних операцій; загальний прибуток; чистий прибуток; маржинальний прибуток.

Отже, виходячи із перерахованих характеристик прибутку, значення його полягає в наступному:

а) прибуток є основним джерелом фінансування розвитку господарства, вдосконаленням його матеріально-технічної бази, забезпеченням всіх форм інвестування.

б) прибуток є об'єктом оподаткування та джерелом сплати податків [8].

Прибуток виконує такі функції:

а) є мірилом, тобто дає можливість оцінити результати виробничої діяльності господарства;

б) служить джерелом винагороди власникам підприємства.

в) прибуток являється основним джерелом фінансування розвитку підприємства, вдосконаленням його матеріалотехнічної бази та забезпеченням всіх форм інвестування.

г) під час схвалення господарських рішень на підприємстві виступає критерієм доцільності. Так як значна частина рішень господарства пов'язана з використанням ресурсів (матеріальних, людських, фінансових), вони мають розглядатись з врахуванням величини прибутку, який господарство одержує в результаті їхньої реалізації;

д) при формуванні надходжень до бюджету країни прибуток виступає основним фінансовим важелем. Регулюючи розмір прибутку, який залишився у розпорядженні підприємства, держава стимулює ділову активність суб'єктів бізнесу [26].

2. Фактори впливу на прибуток підприємства

Дуже важливою і актуальною проблемою сьогодення є вивчення та дослідження чинників, які мають безпосередній і прямий вплив на прибуток підприємства. Кожне підприємство всі свої сили намагається направити на одержання кінцевого результату, тобто прибутку. Якщо визначити прибуток одиниці продукції, то це різниця між її ціною реалізації та собівартістю (це відноситься також до товарів, робіт та послуг), якщо визначити прибуток всієї продукції, то це різниця між обсягом отриманої виручки від її реалізації та сумою всіх витрат, що були понесені на виробництво та реалізацію продукції [5].

На рівень та суму прибутку впливають безліч факторів, які можуть мати як позитивний так і негативний вплив. У виробничій діяльності підприємства існує безліч факторів, які впливають на прибуток, вони численні та різноманітні і обмежити їх вплив досить важко. Усі фактори, які мають безпосередній вплив на прибуток підприємства, поділяють на зовнішні та внутрішні.

До зовнішніх факторів, які впливають на прибуток відносять природні та транспортні умови, державне регулювання цін, тарифів, відсотків, штрафних санкцій, податкових ставок та пільг, конкуренція на ринку товарів тощо.

Перелічені фактори суттєво впливають на прибуток підприємства, проте не залежать від його діяльності.

До внутрішніх факторів відносять обсяги виробництва та реалізації продукції, структуру самої продукції, собівартість та якість продукції, ціни та інше. Внутрішні фактори в свою чергу поділяють на виробничі і невиробничі фактори. Виробничі - характеризують наявність та використання основних засобів та предметів праці, людських та фінансових ресурсів. Дані фактори поділяють на екстенсивні і інтенсивні.

Екстенсивні фактори мають вплив на прибуток через кількісні зміни: обсяг засобів та предметів праці, тривалості роботи виробничого обладнання, фінансових ресурсів, чисельності працівників, фонду робочого часу тощо.

Інтенсивні фактори впливають на прибуток через якісні зміни, насамперед це: підвищення продуктивності виробничого обладнання та його якості, використання інноваційних видів продукції та вдосконалення її технології, прискорення оборотності оборотного капіталу, підвищення кваліфікації та продуктивності праці персоналу підприємства, зниження трудомісткості і матеріаломісткості продукції, вдосконалення організації та мотивації праці, підвищення ефективності використання фінансових ресурсів та інше.

До невиробничих факторів можна віднести постачальницько-збутову та природоохоронну діяльність, соціальні умови тощо [1].

Зазначимо, що головними факторами, які впливають на прибуток підприємства вважаються ціна реалізації, рівень постійних та змінних витрат, вплив держави та конкурентів. Підприємство самостійно встановлює ціну на вироблену продукцію. При її встановленні воно має враховувати рівень попиту на дану продукцію, ціни на аналогічну продукцію конкурентів, вплив політичної ситуації та інші фактори. Підприємство повинно встановити таку ціну, яка була б прийнятною для споживачів, і однозначно достатньою для покриття всіх виробничих витрат, та одержання прибутку в такій сумі, яка потрібна для розвитку та вдосконалення виробництва [1].

До основних шляхів зниження виробничих витрат на виробництво та реалізацію продукції підприємства слід віднести:

- оптимізація витрат на сировину та матеріали;
- економія палива та енергії в розрахунку на одиницю продукції;
- скорочення та економія адміністративних та накладних витрат;
- підвищення інноваційного рівня виробництва;
- вдосконалювання організації виробництва та підвищення продуктивності праці;
- вдосконалення асортименту продукції [2].

Для підвищення ефективності діяльності підприємства, крім аналізу економічних результатів своєї діяльності, варто досить ґрунтовно вивчати діяльність конкурентів та порівнювати їх результати з результатами своєї діяльності.

1.3. Методичні основи визначення прибутку підприємства

Для здійснення аналізу прибутку основну інформацію можна отримати з фінансової звітності, а саме Форма 2 «Звіт про фінансові результати», в якій зазначено всі види доходів, сукупний дохід підприємства, всі види витрат, сукупні витрати, виплати, які здійснені до бюджету, чистий прибуток (збиток), тобто згадані показники, які характеризують усі сторони виробничої діяльності підприємства.

Існує безліч методик аналізу прибутку на сьогоднішній день. Проте, підприємство може самостійно обирати ту методику аналізу прибутку, яка підходить йому відповідно до поставлених цілей та стратегічних задач. Адже, кожна з методик направлена на збільшення прибутку та зменшення виробничих витрат підприємства.

Основні методики аналізу прибутку включають:

- здійснення вертикального та горизонтального аналізу показників доходів, витрат та прибутку;
- здійснення аналізу рівня рентабельності виробництва;
- факторний аналіз прибутку від реалізації сільськогосподарської продукції;
- аналіз прибутку з врахуванням інформації щодо асортименту та рівня відпускних цін;
- оцінка взаємозв'язку «витрати-обсяг-прибуток»;
- розрахунок резервів зростання прибутку (на основі бухгалтерської звітності).

Для того, щоб в повній мірі здійснити аналіз прибутковості господарства доцільним є здійснення факторного аналізу чистого прибутку, або виявлення факторів, що мають позитивний та негативний вплив на формування досліджуваного (результативного) показника найбільшою та найменшою мірою.

Для проведення детального аналізу показників прибутку застосовують різного роду факторні моделі, починаючи з простої двофакторної та закінчуючи багатофакторною, які допомагають розкривати причинно-наслідковий зв'язок між фінансовими результатами підприємства та показниками його фінансового стану [6].

Для систематичної передачі інформації одним із способів використання відповідних індикаторів є «модель DuPont». На початку ХХ століття показники рентабельності продажів та оборотності активів стали досить поширеними. Проте, такі показники в певному сенсі використовуються несистематично, тобто самостійно, без посилання на фактори виробництва.

Представники фірми Дюпон (The DuPont System of Analysis) у 1919 р. запропонували схему факторного аналізу наведену на рис 1.

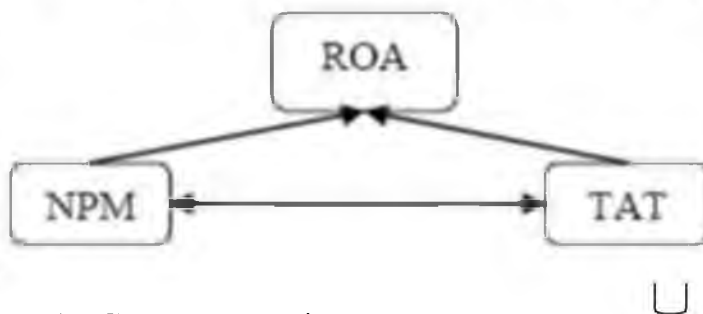

Рис 1 . Схема моделі Дюпон

У даній моделі Дюпон вперше були пов'язані між собою декілька показників, які представлені у вигляді трикутника. Основним показником ефективності капітальних вкладень вважається рентабельність загального капіталу (ROA). Діяльність господарства ґрунтується на рентабельності продажів (NPM) та ресурсоефективності (TAT) [1].

Подання модифікованої моделі Дюпон має такий математичний вигляд (1):

$$ROE = \frac{ЧП}{ЧД} \cdot \frac{ЧД}{А} \cdot \frac{А}{ВК} \quad (1)$$

де ROE – рентабельність власного капіталу;

ЧП – чистий прибуток;

А – сума активів підприємства;

ЧД – виручка від реалізації продукції;

ВК – власний капітал підприємства.

Зазначена модель свідчить, що вказані фактори підсумовують всі аспекти

фінансово-господарської діяльності сільськогосподарського підприємства, їхню

статичку і динаміку [4].

Для здійснення аналізу та підвищення ефективності господарської діяльності та ефективного формування прибутку виділяють такі його види:

- маржинальний прибуток – являє собою різницю між чистим доходом господарства та змінним витратами, які пов'язані з виробництвом проданої продукції, виконаних робіт або наданих послуг;

- валовий прибуток, визначається як різниця між чистим доходом господарства та його виробничою собівартістю реалізованої продукції;

- операційний прибуток – (прибуток від операційної діяльності господарства) визначають як різницю між валовим прибутком господарства та його постійними витратами, які пов'язані з операційною діяльністю у звітному році;

- прибуток від звичайної діяльності до оподаткування - розраховують як алгебраїчну суму загального прибутку одержаного від операційної діяльності (який господарство одержало від реалізації продукції, виконаних робіт чи наданих послуг) та доходів і втрат від іншої діяльності:

- прибуток від звичайної діяльності господарства визначають як різницю між прибутком від звичайної діяльності до оподаткування та сумою податку з прибутку;

- чистий прибуток господарства - це прибуток, який надходить в розпорядження підприємства після сплати податку на нього.

Найбільш вдалим маскуванню додаткової вартості у прибутку та кількісна розбіжність між ними проявляється в нормі прибутку (p'). Вона обраховується як відношення додаткової вартості до всієї вартості авансованого капіталу і виражається у відсотках:

$$P = m/C + V * 100$$

Норма прибутку показує на скільки відсотків збільшився авансований капітал. Отже, даний показник є досить точним критерієм ефективного використання авансованого капіталу.

Норма прибутку завжди є меншою ніж норма додаткової вартості, бо вона виражає ступінь ефективності вкладання усього капіталу, а норма додаткової вартості більше свідчить про ступінь експлуатації найманої праці.

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

РОЗДІЛ 2
ФОРМУВАННЯ ПРИБУТКУ ПІДПРИЄМСТВА
В ТОВ «ПКЗ-АГРО» ПИРЯТИНСЬКОГО РАЙОНУ
ПОЛТАВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

2.1. Організаційно-економічна характеристика підприємства

НУБІП України

ТОВ «ПКЗ-АГРО» розташоване в Пирятинському районі Полтавської області. Займається вирощуванням зернових і технічних культур.

Клімат в даному районі помірно-континентальний, переважно м'який та достатньо вологий. Зима, в основному, малосніжна, нестійка, порівняно тепла, літо також тепле і помірно вологе. Середня температура повітря за рік становить 7,6-8,6°C. Режим зволоження даної території створює в цілому позитивний баланс вологи в ґрунті. Ландшафт території включає в себе лівобережну заплаву низького рівня та декілька підвищень, які вкриті лісом або трав'янистим покривом природного походження. Територією Пирятинської об'єднаної громади протікає 2 річки: Удай, протяжністю – 327 км та Перевод – протяжністю – 50 км. Ґрунти відносяться до таких основних типів: чорноземи, сірі лісні, піщані, заплавні, болотні. Найбільш розповсюджені – чорноземи, найродючіші види ґрунтів.

НУБІП України

Для нівелювання впливу кліматичних змін на роботу, у даному господарстві проводять агротехнічні заходи, які спрямовані на збереження вологоти, та підбирають більш посухостійкі сорти і гібриди.

Запроваджують глибоке розпушення ґрунту як основний обробіток, що надає можливість більше нагромадити зимньої вологи. Ранньовесняне боронування сприяє збереженню продуктивної вологи.

Підбирають ранньостиглі або середньоранні сорти, обов'язково посухостійкі та низькорослі. Наприклад, сорт пшениці озимої, який вважають фаворитом, рано виколошується та встигає налитися ще до червневої спеки. За два останніх роки врожайність озимої пшениці в господарстві становила 6,5 - 7 т/га.

У 2015 році господарство отримало потужні інвестиції, завдяки яким почало набагато інтенсивніше розвиватися. Це дало змогу напрацьовувати власні по-справжньому ефективні технології вирощування.

У плані врожайності та рентабельності вирощування сільськогосподарських культур 2019 рік був не дуже гарним. Насіннєвий матеріал підприємство купувало, коли долар був по 27-28 гривень, а продавали врожай, коли долар став - 24. Лише на курсовій різниці втратили понад 15%.

На сьогоднішній день господарство вирощує кукурудзу, соняшник і озиму пшеницю. Так, як це насіннєве господарство, тому більше уваги приділяють саме пшениці.

Місто Пирятин розташоване на відстані 156 км від Києва, відстань до обласного центру міста Полтави залізницею – 183 км, шосейними дорогами – 190 км, до міжнародного аеропорту «Бориспіль» – 119 км.

Поруч з мінеральними, водними, біологічними, агрокліматичними та рекреаційними природними ресурсами важливим компонентом природи є земельні ресурси. Основною і важливою особливістю є те, що земельні ресурси є основним засобом виробництва в аграрному секторі, а також слугують базисом для розміщення господарств усіх галузей агропромислового комплексу країни.

У сільському господарстві земля виступає як предметом, так і засобом праці. Особливостями землі є її територіальна обмеженість, незамінність, стабільність просторового розміщення, здатність до відтворення родючості та ін. (Сергієнко

С.С. Земельні ресурси: поняття, суть, значення. Економіка та управління підприємствами. Випуск 37. 2019 С. 121-125)

Аналізуючи склад і структуру сільськогосподарських угідь ТОВ «ПКЗ-АГРО» дослідженнями встановлено, що дане підприємство в своєму розпорядженні має 5929 га сільськогосподарських угідь, з них рілля – 5630 га.

Аналіз свідчить, що на протязі останніх трьох років площа сільськогосподарських угідь є практично незмінною, в 2021р. вона збільшилась в порівнянні з 2019р. лише на 16 га, або на 0,3% (табл. 2.1)

Високий рівень рілля в структурі сільськогосподарських угідь – 95,0%, свідчить про значну їх розораність. Тобто, можемо зробити висновок, що вся наявна площа в господарстві засіяна сільськогосподарськими культурами.

Таблиця 2.1

Склад і структура сільськогосподарських угідь господарства

	2019р.		2020р.		2021р.		2021 р. в % до 2019 р.
	га	% до площі с.-г. угідь	га	% до площі с.-г. угідь	га	% до площі с.-г. угідь	
Площа с.-г. угідь, га	5913	100	5930	100	5929	100	100,3
уг.ч. рілля	5885	99,5	5930	100,0	5630	95,0	95,7

Досліджуючи інтенсивність та ефективність використання земельних ресурсів в ТОВ «ПКЗ-АГРО» встановлено, що в результаті незначного збільшення площі рілля та зменшення чисельності працівників збільшився такий показник, як припадає на 1 середньорічного працівника с.-г. угідь (рілля) – на 18,1% (табл. 2.2).

Таблиця 2.2

Інтенсивність та ефективність використання земельних ресурсів в ТОВ

«ПКЗ-АГРО»

	2019р.	2020р.	2021р.	2021р. в % до 2019 р.
Припадає на 1 середньорічного працівника с.-г. угідь (ріллі), га	17,9	18,3	21,1	118,1
Виробництво на 1 га с.-г. угідь, тис. грн:				
валової продукції	24,0	10,9	45,3	188,5
товарної продукції	40,4	42,0	104,0	257,2
валового прибутку	12,8	14,3	111,9	876,7
чистого прибутку	6,3	10,9	8,1	127,3
Виробництво на 1 га ріллі, ц				
зернових	55,6	43,4	52,3	94,1
соняшнику	7,9	6,4	9,0	126,2
ріпаку озимого			2,8	

Варто зазначити підвищення економічної ефективності використання земельних ресурсів в даному господарстві в 2021р. порівняно із 2019р., про що свідчать такі показники як: виробництво на 1 га валової, товарної продукції та валового та чистого доходу на – 88,5%, в 2,6 разів, в 8,8 разів та на 27,3% відповідно.

Щодо натуральних показників економічної ефективності використання земельних ресурсів варто відзначити збільшення виробництва соняшнику на 1 га с.-г. угідь на – 26,2% та зменшення виробництва зернових культур на – 5,9%.

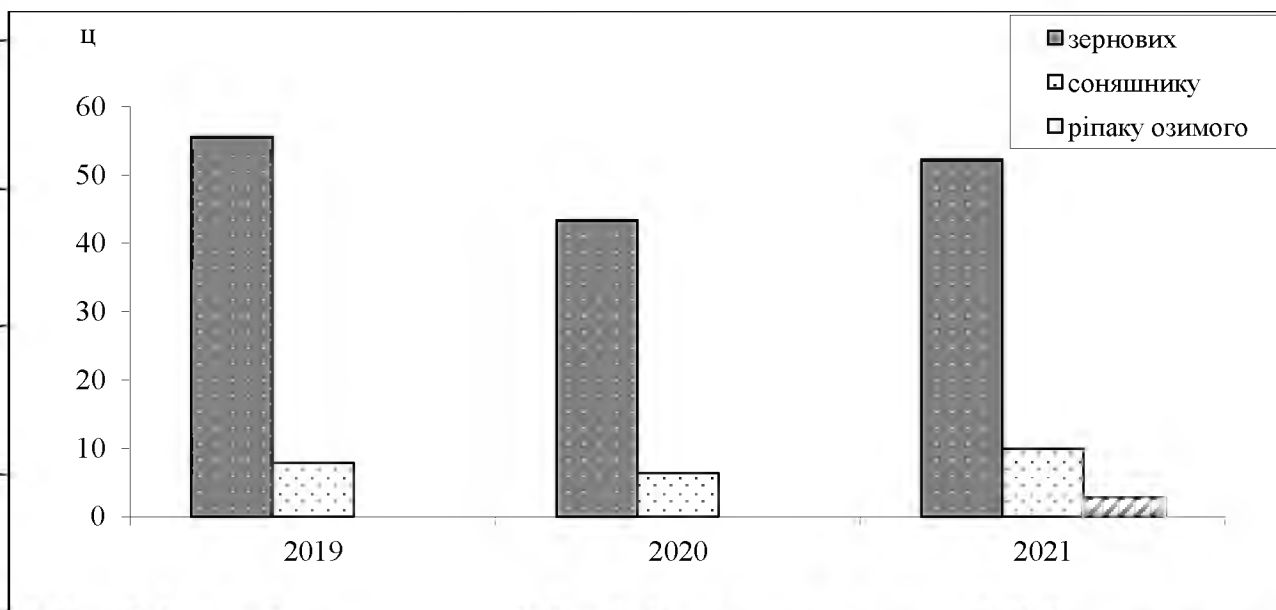

Рис. 2.1. Виробництво продукції на 1 га ріллі, ц

Більш детальний аналіз натуральних показників економічної ефективності використання земельних ресурсів представлено на рис. 2.1., де наглядно видно, що в 2019р. на 1 га ріллі припадало – 56 ц зернових культур, в 2020р – 43ц, а в 2021р. – 52 ц. Щодо соняшнику, то в 2019р. на 1 га ріллі його припадало – 8 ц, в 2020р – 6ц, а в 2021р. даний показник збільшився до 10ц. Відмітимо, що в 2021р. в даному господарстві почали вирощувати озимий ріпак, на 1га ріллі його виробляли – 3ц.

Людські ресурси підприємства є дуже важливим ресурсом кожного господарства, від якості та ефективності якого залежать як результати діяльності підприємства, так і його конкурентоспроможність. В оптимальному поєднанні з природним та матеріально-технічним - людський фактор являється вихідною ланкою, яка формує основну рушійну силу становлення, розвитку та ефективного господарювання практично всіх соціально-економічних укладів у сільській місцевості. В умовах ринку розвиток різноукладності ставить підвищені вимоги до якостей людського ресурсу як носія власника робочої сили, що використовуються у процесі створення споживних вартостей у формі товарів чи послуг.

Таблиця 2.3

Людські ресурси господарства та їх використання

	2019р.	2020р.	2021р.	2021р. до 2019р., %
Кількість працівників, осіб	118	114	99	83,9
Вартість валової продукції, тис. грн	142113	112268	157297	110,7
Продуктивність праці, тис. грн	1204	985	1589	131,9
Валовий/прибуток, тис. грн	75450	84654	58887	78,0
Отримано прибутку (збитку) на 1 працівника, тис. грн.	639	743	595	93,0
Витрати на оплату праці, тис. грн	14081	14073	19334	137,3
Середньомісячна зарплата, всього, грн	9944	10287	16274	163,7

Аналізуючи людські ресурси господарства та їх використання дослідженнями встановлено, що кількість працівників в 2021р. порівняно з 2019р. зменшилась на - 6,1%, або на 19 чоловік. Проте, збільшення вартості валової продукції за даний період на - 10,7% дало можливість підприємству збільшити продуктивність праці на - 31,9% (табл.2.3).

Зазначимо збільшення середньомісячної заробітної плати на - 63,7%, як наслідок збільшилися витрати на оплату праці на - 37,3%.

Відмітимо зменшення валового прибутку в 2021р. в порівнянні з 2019р. на - 22%, як наслідок, на одного працівника було отримано менше прибутку на -

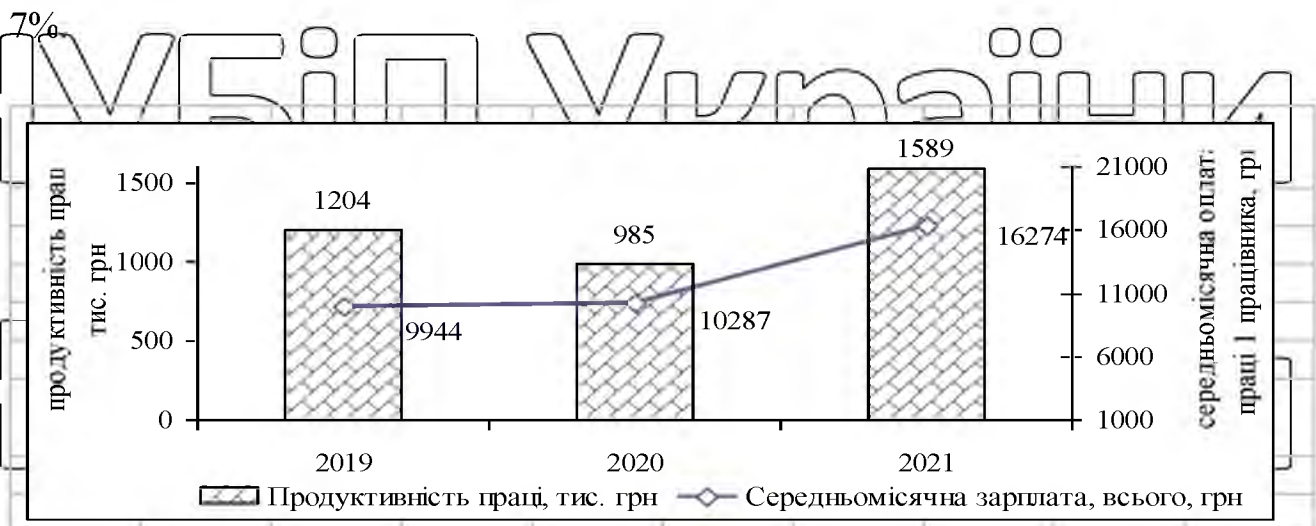

Рис.2.2. Динаміка продуктивності праці та середньомісячної заробітної плати

На рис. 2.2. досить детально представлено зміну продуктивності праці та середньомісячної заробітної плати. Так, продуктивність праці за аналізований період зросла з 1204 тис. грн. в 2019р. до 1589 тис. грн у 2021р. В свою чергу, середньомісячна заробітна плата зросла з - 9944 грн в 2019р. до - 16274 грн в 2021р.

Однією з важливих категорій кожного підприємства, яке займається комерційною чи виробничою діяльністю виступає капітал.

Капітал за визначенням класиків економічної науки - один із виробничих факторів, тобто усе те, що використовується для виробництва продукції, але прямим чином не споживається в ньому (за виключенням повільної амортизації). На відміну від таких факторів виробництва, як земля та природні ресурси, капітал включає в себе раніше вироблений продукт.

Терміном капітал, у період становлення капіталізму, стали називати гроші, які підприємці, з метою отримання прибутку, вкладали в розвиток свого виробництва.

Капітал має безпосередній вплив на фінансовий стан підприємства, а саме на кредитоспроможність, платоспроможність, ліквідність, прибутковість та рентабельність виробництва. Капітал є базою для ведення господарської діяльності підприємства та головним його елементом, тому його ретельний та професійний аналіз дозволяє отримати обґрунтовану та важливу інформацію щодо фінансового стану господарства, що в свою чергу дозволяє йому розробляти відповідні управлінські рішення для досягнення поставлених задач.

Варто відмітити, що під поняттям «власний капітал підприємства» мають на увазі балансову вартість активів компанії, що залишається після вирахування її зобов'язань. Показник власного капіталу підприємства виступає одним з важливих індикаторів його кредитоспроможності. В ході виробничої діяльності підприємства капітал може змінювати форму. В свою чергу, такі зміни можуть

бути обумовленими збільшенням або зменшенням абсолютного розміру самого капіталу, чи окремих його складових. Виробничий процес вимагає постійного перетворення ресурсів на капітал, товари, або інші види цінностей. Власний капітал підприємства є базою для визначення його фінансової незалежності, фінансової стійкості та стабільності.

Таблиця 2.4

Динаміка забезпеченості підприємства основним капіталом та показники його економічної ефективності

	2019р.	2020р.	2021р.	2021р. до 2019р., %
Вартість основних засобів, тис. грн	61 137	86 300	123 651	202,3
первісна вартість основних засобів, тис. грн	107 503	149 024	213 543	198,6
знос основних засобів тис. грн	46 366	62 724	89 892	193,9
Коефіцієнт зносу основних засобів	43,1	42,1	42,1	X
Коефіцієнт придатності основних засобів	56,9	57,9	57,9	X
Вартість основного капіталу, тис. грн				
на 1 га с.-г. угідь	10,3	14,6	20,9	201,7
на 1 середньорічного працівника	518,1	757,0	1249,0	241,1
Капіталовіддача, грн	2,325	1,301	1,272	54,7
Капіталомісткість продукції, грн	0,43	0,77	0,79	182,7
Рентабельність основних засобів, %	61,22	74,82	38,65	X
Норма прибутку, %	14,1	21,8	12,6	X

Аналіз динаміки забезпеченості підприємства основним капіталом свідчить, що за період 2019-2021рр. зросла загальна вартість основних засобів та їх первісна вартість в 2 рази. В результаті чого зросли показники забезпеченості підприємства основним капіталом, так капіталообезпеченість зросла в 2 рази, а капіталоозброєність – в 2,4 рази (табл. 2.4).

Щодо показників технічного стану, то коефіцієнт зносу основних засобів в 2019р. становив – 42,1, а коефіцієнт придатності – 57,9. Це говорить про те, що на даному підприємстві основні засоби зношені на – 42%, відповідно придатними до використання є – 58%. Отже, можна зробити висновок, що підприємству варто подумати над оновленням матеріально-технічної бази, так як такий високий

ступінь зносу основних засобів негативно відбивається на фінансово-економічних результатах господарства.

В результаті високого ступеня зносу зменшилися показники економічної ефективності основних засобів. Так, капіталовіддача за зазначений період зменшилася на – 45,3%, а капіталомісткість відповідно зросла на – 82,7%. В результаті вище описаної ситуації, як наслідок, зменшилася рентабельність основних засобів та норма прибутку на – 22,6 та на – 1,5 відсоткових пункти.

Таблиця 2.5

Динаміка забезпеченості підприємства оборотними засобами та їх використання

	2019р.	2020р.	2021р.	2021р. до 2019р., %
Вартість оборотних активів, тис. грн	204144	209274	256489	125,6
Частка оборотних активів у активі балансу, %	76,9	70,8	67,4	87,7
Коефіцієнт оборотності оборотних засобів	1,17	1,19	0,57	48,7
Тривалість одного обороту (у днях)	308	302	631	205,2
Одержано чистого прибутку, грн:				
на 1 грн оборотного капіталу	0,183	0,309	0,186	101,6
на 1 грн матеріальних витрат	0,528	1,204	0,553	104,8
Рентабельність оборотних активів, %	18,3	30,9	18,6	X

Динаміка забезпеченості підприємства оборотними засобами свідчить, що за період 2019-2021рр. вартість оборотних засобів збільшилася на – 25,6%. Частка оборотних активів у активі балансу підприємства складає- 67,4% у 2021р., що менше на – 9,5% ніж у 2019р. (табл. 2.5).

Аналіз економічної ефективності використання оборотних засобів свідчить про зниження ефективності їх використання. Так, коефіцієнт оборотності оборотних засобів зменшився до – 0,57 у 2021р., проти – 1,17 у 2019р. Як наслідок, підвищилася тривалість одного обороту оборотних засобів і становила в 2021р. – 631 день, проти – 308 днів у 2019 р. Тобто, в даному підприємстві один

оборот оборотних засобів триває більше ніж 1,5 роки. Така ситуація прямим чином має негативний вплив на прибуток підприємства, так в 2021р. на 1 грн оборотного капіталу та на 1 грн матеріальних витрат було отримано лише – 0,19 та 0,56 грн прибутку. Рівень рентабельності оборотних активів становить – 18,8%.

Більш детально показники економічної ефективності основних та оборотних засобів підприємства представлені на рис. 2.3. Так, дані свідчать, в 2011р. рентабельність основних засобів склала – 39%, проти – 61% у 20119р., рентабельність оборотних активів – 19%, проти – 18% у 2019р., норма прибутку 13%, проти – 14% у 2019р. Отже, всі перераховані показники мають тенденцію до зменшення, що свідчить про зниження ефективності використання основного та оборотного капіталу на підприємстві.

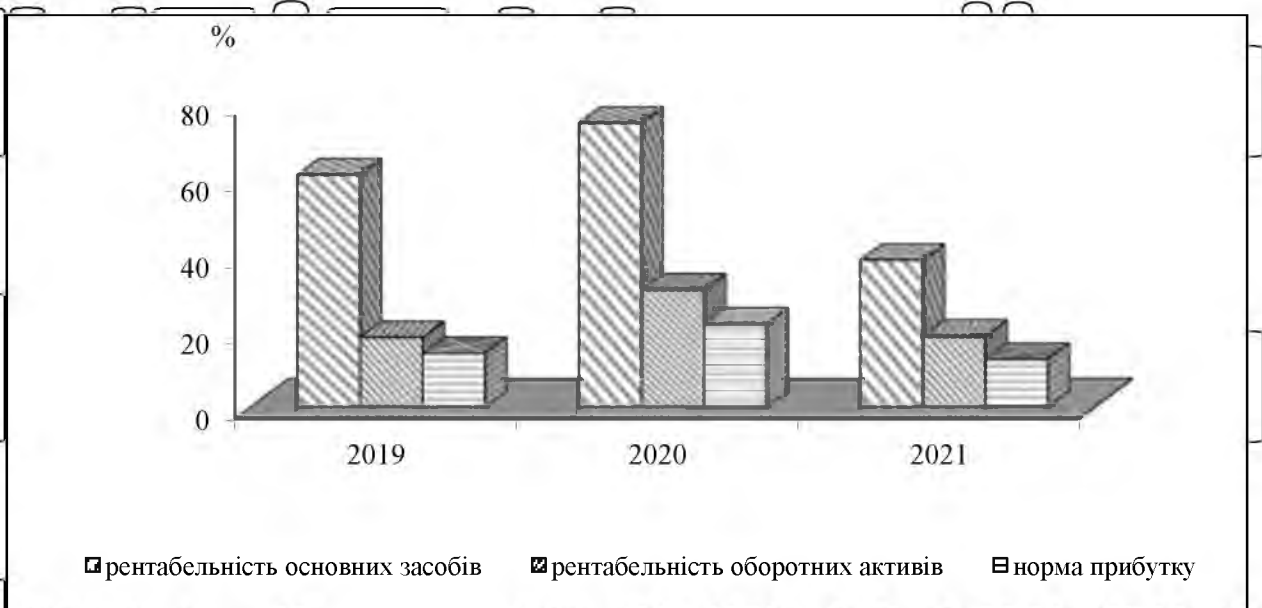

Рис.2.3. Показники економічної ефективності основних та оборотних засобів підприємства

У більшості сільськогосподарських підприємств, зазвичай, організація виробництва передбачає розвиток однієї або двох галузей рослинництва, та однієї або двох галузей тваринництва в доцільному поєднанні з додатковими та підсобними галузями, які в свою чергу формують товарну продукцію та визначають виробничий напрям господарства.

Економічне значення спеціалізації полягає в тому, що:
 - вона дає змогу для організації масового виробництва продукції на індустріальній основі;

- надає можливості вдосконалювати технологію та підвищувати окупність капітальних вкладень;

- створює умови для науково-технічного прогресу та впровадження у виробництво досягнень науки, передового досвіду з метою найефективнішого використання машин, землі, сировини та матеріалів, людських та фінансових ресурсів;

- разом зі збільшенням валового виробництва продукції вдосконалюється її якість, зростає культура виробництва, підвищується кваліфікація робітників, з'являються нові професії;

- досягається оптимізація виробничих витрат та підвищення рентабельності виробництва продукції.

Таблиця 2.6

Динаміка та структура грошових надходжень від реалізації продукції

	2019р.		2020р.		2021р.	
	тис. га	%	тис. га	%	тис. га	%
Продукція рослинництва	228 807	100	211 739	100	145 096	100
у тому числі						
Зернові культури	162 753	71,1	151 442	71,5	113 622	78,3
у т.ч. пшениця озима	27 373	12,0	22 044	10,4	24 703	17,0
кукурудза на зерно	134 708	58,9	124 107	58,6	65 046	44,8
ячмінь	631	0,3	4 278	2,0	11 715	8,1
просо					119	0,1
культури зернобобові	42	0,0	1 013	0,5	12 039	8,3
з них нут					10 944	7,5

горох	42	0,0	1 013		1 095	0,8
Олійні культури	66 054	28,9	60 297	28,5	31 474	21,7
насіння ріпаку	0	0,0	60 297	28,5	24 141	16,6
насіння соняшнику	66 054	28,9	0	0,0	7 333	5,1

Аналізуючи динаміку та структуру грошових надходжень від реалізації продукції в ТОВ «ПКЗ-АГРО» дослідженнями встановлено, що дане підприємство має зернову спеціалізацію. Так, в 2021р. в структурі грошових надходжень господарства зернові культури займали 78,3%. Серед зернових культур підприємство найбільші грошові надходження отримує від реалізації кукурудзи – 44,8%. Олійні культури в даній структурі займають – 21,7%, серед них найбільше грошових надходжень отримують від реалізації ріпаку – 16,6% (табл. 2.6).

На рис. 2.4 представлена детальна структура грошових надходжень від реалізації продукції в 2019р. Аналіз свідчить, що основною культурою, яка приносить найбільший дохід підприємству є кукурудза, питома вага якої становить – 59%. Від реалізації соняшнику господарство отримувало – 29% всіх грошових надходжень, від реалізації озимої пшениці – 12%.

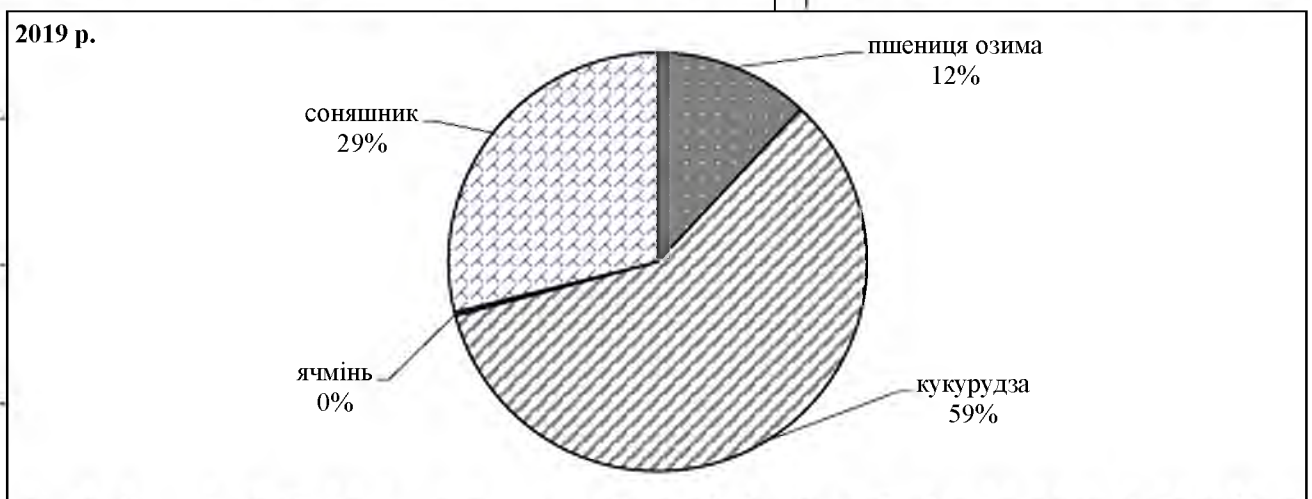

Рис.2.4. Структура грошових надходжень від реалізації продукції, 2019р.

На рис. 2.5 представлена детальна структура грошових надходжень від реалізації продукції в 2020р. Аналіз свідчить, що основною культурою, яка приносить найбільший дохід підприємству також є кукурудза, питома вага якої не змінилася з минулого року і становить – 59%. Від реалізації соняшнику господарство отримувало – 28% всіх грошових надходжень, від реалізації озимої пшениці – 10%, від реалізації ячменю – 2%.

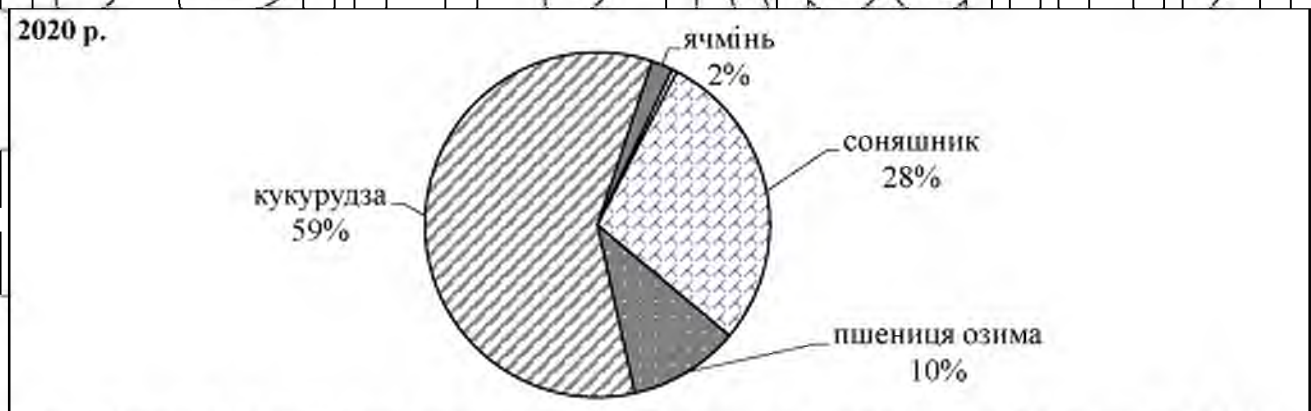

Рис.2.5. Структура грошових надходжень від реалізації продукції, 2020 р.

На рис. 2.6 представлена детальна структура грошових надходжень від реалізації продукції за 2021р. Аналіз свідчить, що основною культурою, яка приносить найбільший дохід підприємству залишається кукурудза, проте в порівнянні з попередніми роками її питома вага зменшилась до – 45%. Від реалізації соняшнику господарство отримувало лише – 5% всіх грошових надходжень, а от від реалізації озимої пшениці – 17%.

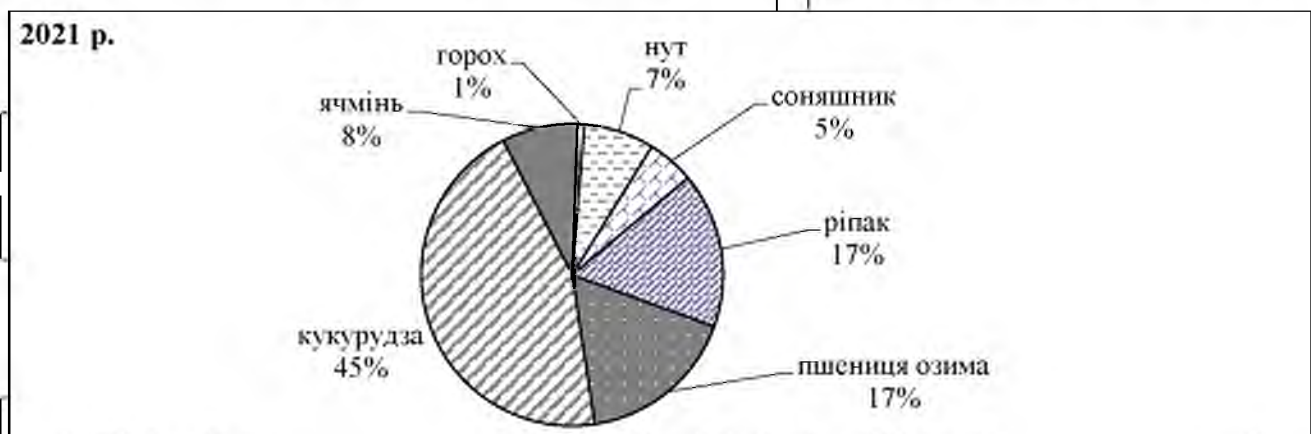

Рис. 2.6. Структура грошових надходжень від реалізації продукції, 2021 р.

Зазначимо, що місце соняшнику в даному році зайняв ріпак, грошові надходження від реалізації якого зросли до – 17%. Також, зазначимо, що дане підприємство в 2011р. значно розширило перелік вирощуваних зернових культур, зокрема, господарство почало вирощувати горох, пш, та збільшило площі під ячменем, питома вага яких в структурі грошових надходжень від реалізації продукції становить – 1%, 7% та 8% відповідно.

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

2.2. Фінансово-економічні результати діяльності господарства

В умовах ринку основною метою функціонування підприємства є виготовлення та реалізація продукції для задоволення потреб ринку та одержання максимально можливого прибутку. В Україні, згідно з Національними стандартами

бухгалтерського обліку, дохід (виручка) від продажу продукції (товарів, робіт, послуг) визначено як загальний дохід (виручка) від продажу продукції, товарів, робіт чи послуг (виручка від реалізації продукції), без вирахування наданих знижок, повернення проданих товарів та податків з продажу (акцизного податку, податку на додану вартість тощо).

На величину виручки від реалізації продукції впливає безліч чинників, основними з яких є: обсяг виробництва продукції, асортимент, якість виробленої продукції, ритмічність роботи підприємства та ін.

Зазначимо, що загальний дохід не в повній мірі характеризує ефективність виробничої діяльності підприємства.

Податок на додану вартість - це сума податку на додану вартість, що включена до складу доходу від реалізації продукції.

Акцизний податок – платники даного податку відображають суму, що врахована у складі доходу від реалізації продукції.

Інші вирахування з доходу відображають надані знижки, повернення товарів та інші суми, які підлягають вирахуванню з доходу.

Прибуток – є частиною чистого доходу, яка залишається господарству після відшкодування всіх витрат, які пов'язані з виробництвом продукції, її реалізацією та іншими видами діяльності.

В умовах ринку прибуток виступає джерелом усіх фінансових ресурсів господарства. Величина прибутку, в свою чергу, характеризує фінансово-економічні результати роботи підприємства і визначає його фінансовий стан.

Перед тим, як розглянути фінансово-економічні результати, розглянено динаміку і структуру посівних площ (табл. 2.7).

Динаміка і структура посівних площ

Культури	2019р.		2020р.		2021р.		2021р. до 2019р., %
	га	%	га	%	га	%	
Зернові усього	4472,4	76,0	4314,6	72,8	3522,2	62,1	78,8
у т.ч. пшениця озима	1062,0	18,0	597,6	10,1	464,6	8,2	43,7
ячмінь	145,0	2,5	110,0	1,9	169,6	3,0	117,0
кукурудза на зерно	3117,0	53,0	3389,0	57,1	2534,0	44,7	81,3
просо		0,0	218,0	3,7		0,0	
культури зернобобові	148,4	2,5		0,0	354,0	6,2	238,5
з них. нут	83,0	1,4		0,0	354,0	6,2	426,5
горох	65,4	1,1		0,0		0,0	0,0
Соняшник	1412,5	24,0	1616,0	27,2	1718,0	30,3	121,6
Ріпак озимий					428,7		
Посіви площі усього	5884,9	100,0	5930,6	100,0	5668,9	100,0	96,3

Аналізуючи структуру посівних площ, аналіз свідчить, що найбільшу питому вагу в ній займають зернові культури, проте їх питома вага з роками зменшується. Так, в 2021р. питома вага зернових культур становила – 62,1% проти – 76% у 2019р. Серед зернових культур варто виділити кукурудзу на зерно та озиму пшеницю, проте їх питома вага з роками також зменшується. Так, в 2021р. їх частка в загальній структурі зернових культур займала – 44,7% та 8,2% проти 53% та 18% у 2019р.

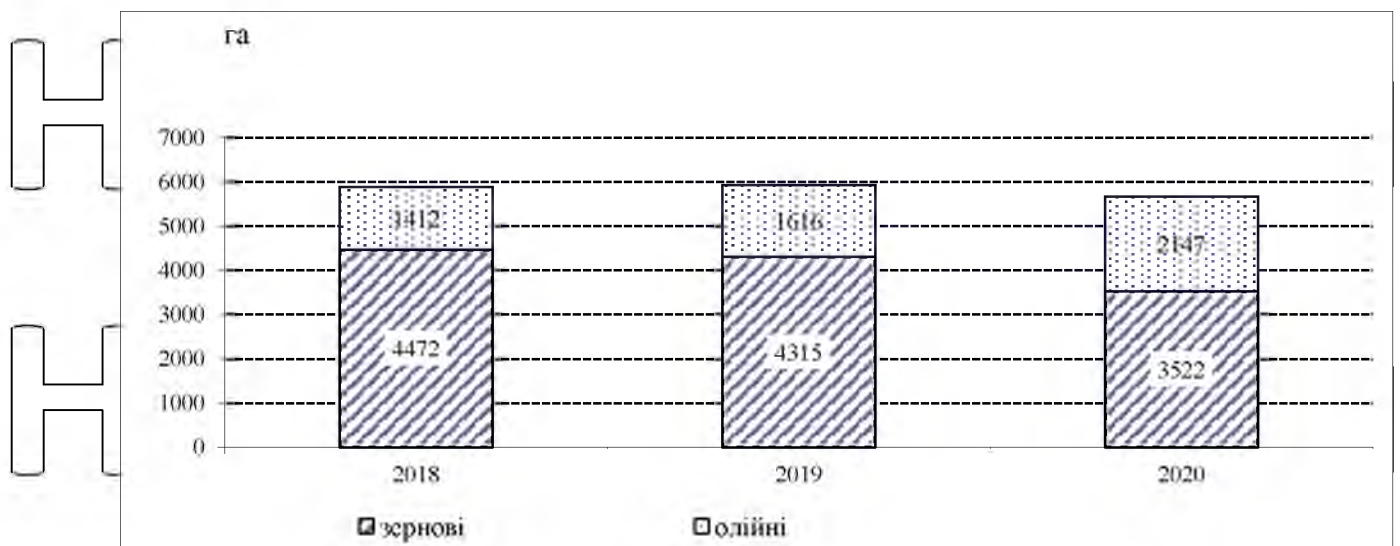

Рис. 2.7. Динаміка посівних площ, га

На рис. 2.7 наглядно видно, що лідерами по посіву сільськогосподарських культур є зернові культури, проте їх площа посіву з роками зменшується з 4472 га у 2019р. до 2147 га у 2021р. Натомість, збільшується площа посіву технічних культур з 1412 га у 2019р. до 2147 га у 2021р.

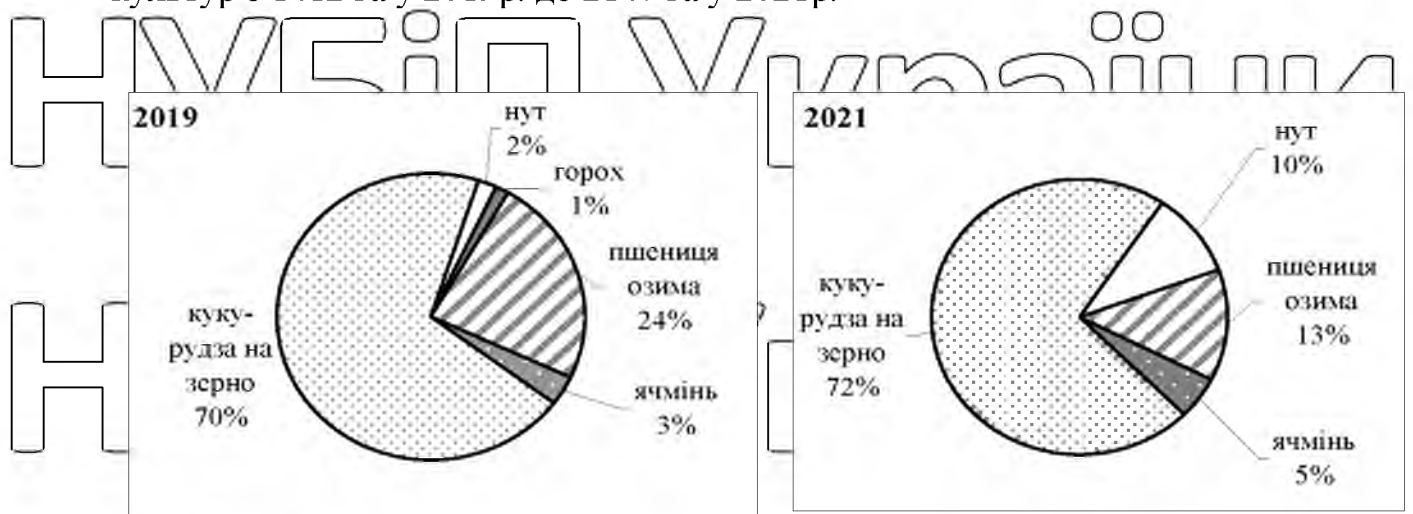

Рис. 2.8. Структура зернових культур у 2019-2021 рр.

Детальний аналіз структури зернових культур (рис. 2.8) свідчить, що в 2021р. збільшилася питома вага таких культур як нут – 10%, ячмінь – 5%, а значно зменшилася під озиму пшеницю, з 24% у 2019р., до 13% у 2021р.

НУБІП України

НУБІП УКРАЇНИ

Динаміка виробництва основних видів продукції

Таблиця 2.8

Культура	2 019р.	2 020р.	2 021р.	2021 у % до 2019
Зібрана площа, га				
Зернові усього	4472	4315	3522	78,8
у т.ч. пшениця озима	1062	598	463	43,7
ячмінь	145	110	170	117,0
кукурудза на зерно	3117	3389	2534	81,3
просо		218		
культури зернобобові	148		354	238,5
з них нут	83		354	426,5
горох	65			
Соняшник	1412	1616	1718	121,6
Ріпак озимий			429	
Виробництво, ц				
Зернові усього	327061	257185	294321	90,0
у т.ч. пшениця озима	66332	33175	29703	44,8
ячмінь	6805	5454	12959	190,4
кукурудза на зерно	250973	218262	243342	97,0
просо		294		
культури зернобобові	2951		3117	281,8
з них нут	1145		8317	726,4
горох	1806			
Соняшник	46250	37725	55823	120,7
Ріпак озимий			15801	
Урожайність, ц/га				
Зернові усього	73,1	59,6	83,6	114,3
у т.ч. пшениця озима	62,5	55,5	63,9	102,4
ячмінь	46,9	49,6	76,4	162,8
кукурудза на зерно	80,5	64,4	96,0	119,3
просо		1,3		
культури зернобобові	19,9		23,5	118,1
з них нут	13,8		23,5	170,3
горох	27,6			
Соняшник	32,7	23,3	32,5	99,2
Ріпак озимий			36,9	

Аналізуючи урожайність основних видів продукції, дослідженнями встановлено, що за аналізований період урожайність всіх сільськогосподарських культур збільшилася за винятком соняшнику, яка практично залишилася на рівні

2019р. (табл. 2.8)

Найбільше збільшилася урожайність нуту і ячменю на 70,3% та на 62,8% відповідно.

Збільшення урожайності та посівної площі під ячменем та нутом дали можливість збільшити валові збори по цих культурах. Так, валовий збір нуту та ячменю в 2021р. в порівнянні з 2019р. збільшився в 7,2 рази та на 90%.

Валовий збір зернобобових культур збільшився в основному за рахунок збільшення площі в 2,8 рази. Найбільше зменшився валовий збір по озимій пшениці, на 55,2% за рахунок зменшення посівної площі.

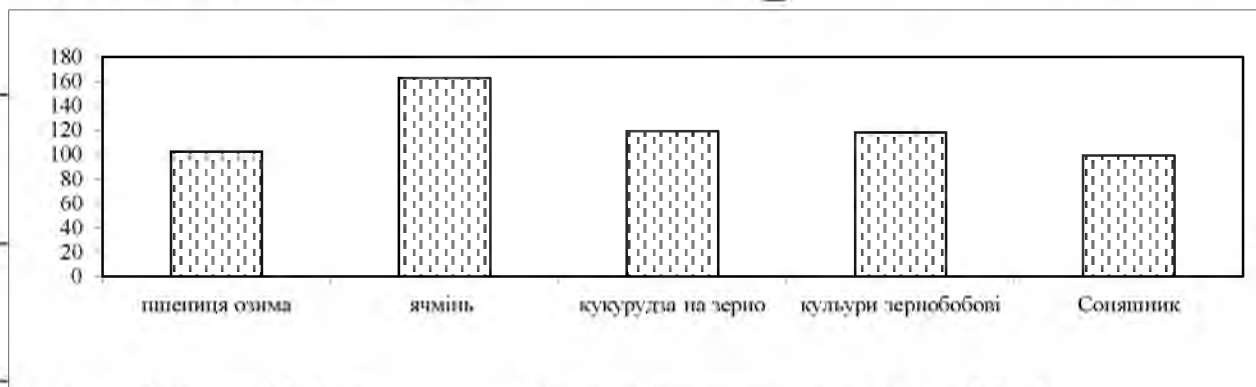

Рис. 2.9. Індекс урожайності основних культур. (2021р. в % до 2019р.)

На рис. 2.9) представлені індекси урожайності ельського господарських культур, які вирощуються в господарстві. Так, проведені дослідження ще раз підтверджують той факт, що урожайність всіх культур за винятком соняшнику зросла.

Існують різні підходи відносно визначення витрат виробництва та їхньої класифікації. Витратами виробництва вважаються витрати виробничих ресурсів, які були понесені на виготовлення товарів та послуг, що виражені у грошовій формі. Процес виробництва потребує витрат живої та уречевленої праці. У виробничих витратах затрати праці набувають форми затрат капіталу підприємства.

Вітчизняна економічна література витрати виробництва розмежовує на витрати суспільства та витрати підприємства. До витрат суспільства відносять сукупність витрат, які відображають вартість виробництва всієї кінцевої

продукції для суспільства. Тобто, це всі затрати суспільно необхідної праці, які були понесені на виробництво кінцевої продукції. В свою чергу, вони включають в себе: спожиті засоби виробництва, заробітню плату, прибуток і набувають форму вартості продукції.

Витрати підприємства - це сукупність усіх спожитих виробничих ресурсів на виробництво того або іншого продукту. Вони характеризують вартість виробництва всієї продукції для господарства. Витрати підприємства включають в себе спожиті засоби виробництва та заробітню плату і набувають форму собівартості продукції. Різниця між вартістю продукції і її собівартістю дорівнює

розміру прибутку господарства. Витрати підприємства відображають реальні виробничі відносини ринкової системи господарювання.

Розрізняють також постійні і змінні витрати. Постійні витрати - це витрати, які понесені на обслуговування та управління виробництвом, їх підприємство несе незалежно від обсягів виробництва продукції, або наданих послуг, тобто яка би кількість товару не вироблялася, їх розмір є незмінним. До них відносять витрати на освітлення, опалення, амортизаційні відрахування, утримання охорони, управлінського персоналу, виплата відсотків, орендна плата, страхові внески та інші.

До змінних витрат відносять витрати на матеріали, сировину, електроенергію, заробітню плату працівникам, тобто усі витрати, які не відносять до постійних. Їх включають до змінних витрат тому, так як вони змінюються залежно від обсягу виробництва продукції підприємства. Загальну суму постійних та змінних витрат називають валовими витратами виробництва.

Таблиця 2.9

Виробничі витрати та їх структура

Статті та елементи витрат	2019р			2020р			2021р		
	усього, тис. грн	на 1 га, грн	%	усього, тис. грн	на 1 га, грн	%	усього, тис. грн	на 1 га, грн	%
Прямі матеріальні витрати - усього	70940	11998	54,1	53609	9040	46,8	86443	14580	52,6
у т.ч. насіння та посадковий матеріалів	17920	3031	13,7	16780	2830	14,6	16906	2851	10,3
мінеральні добрива	25332	4284	19,3	14778	2492	12,9	33010	5568	20,1
пальне і мастильні матеріали	9493	1606	7,2	6399	1079	5,6	10332	1743	6,3
електроенергія	627	106	0,5	628	106	0,5	1249	211	0,8
електроенергія паливної енергія	447	76	0,3	458	77	0,4	4212	710	2,6
запчастини, ремонтні та будівельні матеріали	3968	671	3,0	4438	748	3,9	4655	785	2,8
Прямі витрати на оплату праці	9068	1534	6,9	12000	2024	10,5	15350	2589	9,3
Інші прямі витрати - усього	38264	6471	29,2	35865	6048	31,3	39310	6630	23,9
відрахування на соціальні заходи	1994	337	1,5	2632	444	2,3	3363	567	2,0
орендна плата за: земельні частки {паї}	18861	3190	14,4	22055	3719	19,2	23973	4043	14,6
амортизація	8709	1473	6,6	11179	1885	9,8	11974	2020	7,3
Загальновиробничі витрати - усього	12751	2157	9,7	13163	2220	11,5	23165	3907	14,1
з них оплата послуг сторонніх організацій	10551	1784	8,1	8867	1495	7,7	20853	3517	12,7
Усього витрат	131023	22160	100	114637	19332	100	164267	27706	100

Аналіз виробничих витрат підприємства свідчить, що в загальних витратах найбільшу питому вагу займають прямі матеріальні витрати – 52,6% в 2021р. Серед прямих матеріальних витрат найбільшу питому вагу займають мінеральні добрива – 20,1% та насіння і посадковий матеріал – 10,3% (табл.2.9).

Інші прямі витрати займають – 23,9% у 2021р. Аналіз свідчить, що їх питома вага з роками зменшується, так як у 2019р. вони займали – 29,2%, а в 2020р. – 31,3%.

Розглянемо детально структуру виробничих витрат в ТОВ «ПКЗ-АГРО» по роках. Так, аналізуючи дану структуру в 2019р. дослідженнями встановлено, що найбільшу питому вагу в ній займають інші витрати – 22%, мінеральні добрива – 19% та насіння та посадковий матеріал – 14% (рис.2.10).

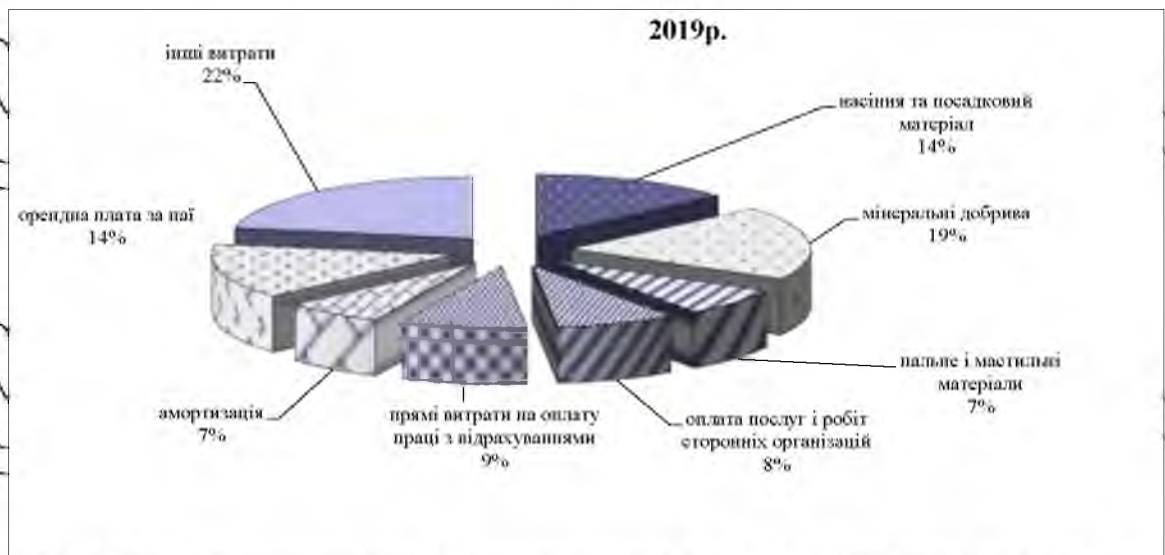

Рис.2.10. Структура виробничих витрат в ТОВ «ПКЗ-АГРО», 2019р.

Аналіз структури виробничих витрат в 2020р. свідчить, що найбільшу питому вагу в ній займають орендна плата за паї – 22%, насіння та посадковий матеріал – 15%, мінеральні добрива – 13% та прямі витрати на оплату праці з відрахуваннями – 13% (рис.2.11).

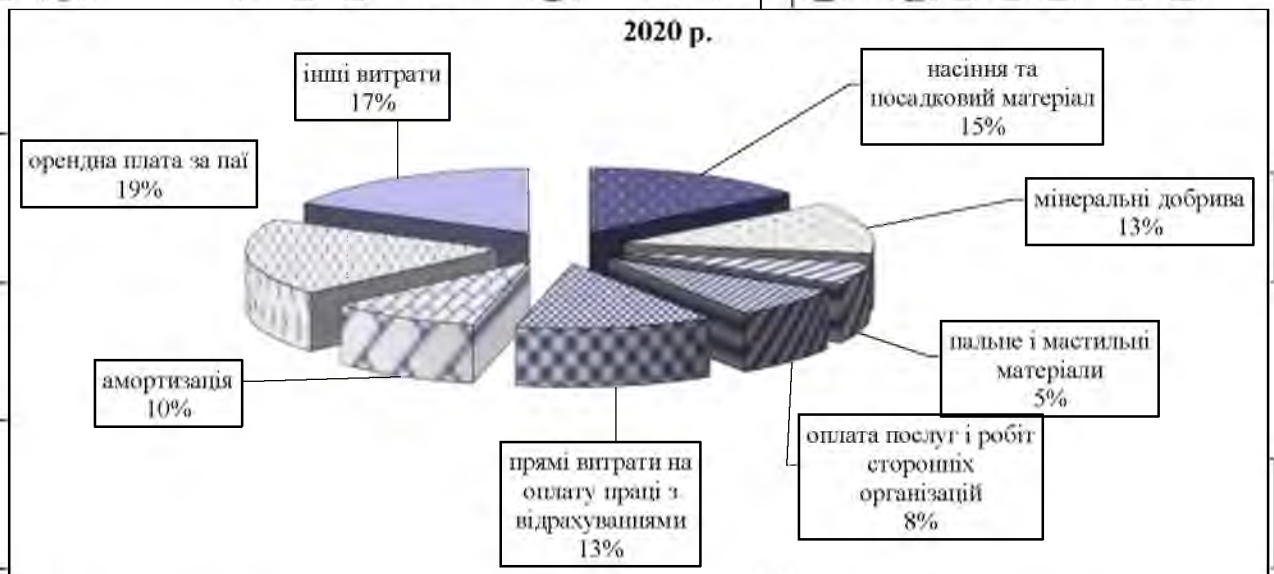

Рис.2.11. Структура виробничих витрат в ТОВ «ПКЗ-АГРО», 2020р.

Аналіз структури виробничих витрат в 2021р. свідчить, що найбільшу питому вагу в ній займають мінеральні добрива – 20%, орендна плата за паї – 15%, оплата послуг і робіт сторонніх організацій – 13%, прямі витрати на оплату праці з відрахуваннями – 12% та насіння та посадковий матеріал – 10% (рис.2.12).

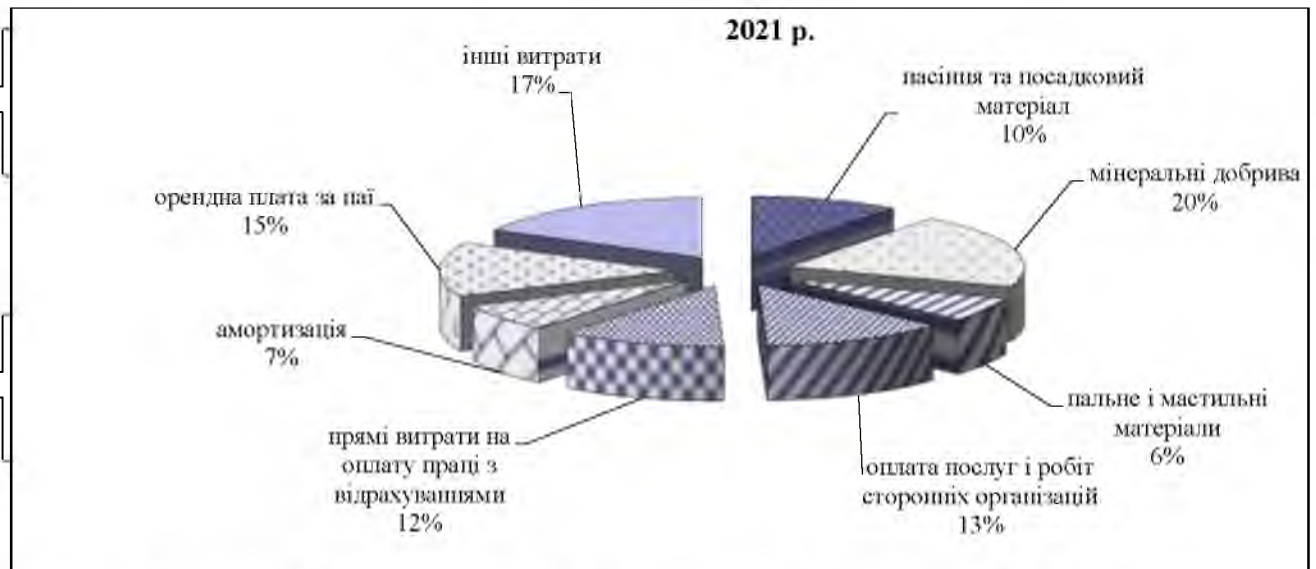

Рис.2.12. Структура виробничих витрат в ТОВ «ПКЗ-АГРО», 2021р.

Отже, варто зазначити, що з року в рік змінюється питома вага зазначених вище статей, проте основні з них є мінеральні добрива, орендна плата за паї та насіння і посадковий матеріал.

Комплексну систему показників ефективності основних видів продукції використовують для формування загального висновку про ефективність виробничої діяльності підприємства. Через те в західній економічній науці ефективність виробничої діяльності вивчають як складну та багатогранну категорію.

Для розрахунку показників економічної ефективності обов'язково потрібно мати первинні дані, які висвічують виробничі процеси та реальний стан системи господарювання за всіма напрямками. Для комплексного економічного аналізу основним джерелом інформації є дані оперативного обліку по всіх видах

ресурсів та витрат, основних результатів та балансу господарства за аналізований період

Таблиця 2.10

Ефективність основних видів продукції в ТОВ «ПКЗ-АГРО»

Культура	2019р.	2020р.	2021р.	2021у % до 2019
Реалізовано, ц				
Зернові культури	326388	301414	140196	43,0
у т.ч. пшениця озима	58188	37796	29680	51,0
кукурудза на зерно	324830	291475	116684	35,9
ячмінь	1508	8055	16646	в 11 р.
просо			264	
культури зернобобові	50	1884	6602	в 132 р.
з них нут			5351	
горох	50	1884	1251	2502,0
Олійні культури	84016	38950	20225	24,1
насіння ріпаку		38950	15761	-
насіння соняшнику	84016		4464	5,3
Ціна реалізації 1 ц, грн				
Зернові культури	414,8	429,3	634,3	152,9
у т.ч. пшениця озима	470,4	583,2	832,3	176,9
кукурудза на зерно	414,7	425,8	557,5	134,4
ячмінь	418,2	531,1	703,8	168,3
просо			452,1	
культури зернобобові	833,4	537,7	1823,5	218,8
з них нут			2045,2	
горох	833,3	537,7	875,3	105,0
Олійні культури	786,2	1548,1	1556,3	197,9
насіння ріпаку		1548,1	1531,7	
насіння соняшнику	786,2		1642,6	208,9
Повна собівартість 1 ц, грн				
Зернові культури	215,8	284,8	378,2	175,3
у т.ч. пшениця озима	405,4	533,9	454,7	112,2
кукурудза на зерно	214,0	270,9	306,0	143,0
ячмінь	556,4	600,9	462,5	83,1
просо			715,9	
культури зернобобові	1348,0	1079,1	1429,1	106,0
Олійні культури	706,8	855,4	991,9	140,3
насіння ріпаку		855,4	949,1	
насіння соняшнику	706,8		1143,1	161,7

Аналізуючи ефективність основних видів продукції, які вирощуються в

ТОВ «ПКЗ-АГРО» бачимо, що в даному господарстві на протязі 2019-2021рр.

відбулися зміни. Так, в цілому зменшилася реалізація зернових культур на – 57%, в т.ч. озимі пшениці на - 49%, кукурудзи на зерно на – 64,1%, олійних культур в цілому на – 75,9% в т.ч. насіння соняшнику на – 94,7% (табл. 2.10).

Натомість значно зросла реалізація ячменю – в 11 разів, зернобобових культур – в 132 рази, в т.ч.гороху – в 25 разів.

Щодо насіння ріпаку, то зазначимо в 2019р. господарство його взагалі не вирощувало, а в 2021р в порівнянні з 2020р. його реалізація зменшилася на – 59,5%.

Ціна реалізації даної продукції збільшилася по всіх без винятку аналізованих видах продукції за зазначений період. Так, найбільше ціна реалізації збільшилася по зернобобових та олійних культурах в 2,2 та в 2,1 рази відповідно.

Щодо повної собівартості, то найбільше вона зросла по групі зернових культур на – 75,3%.

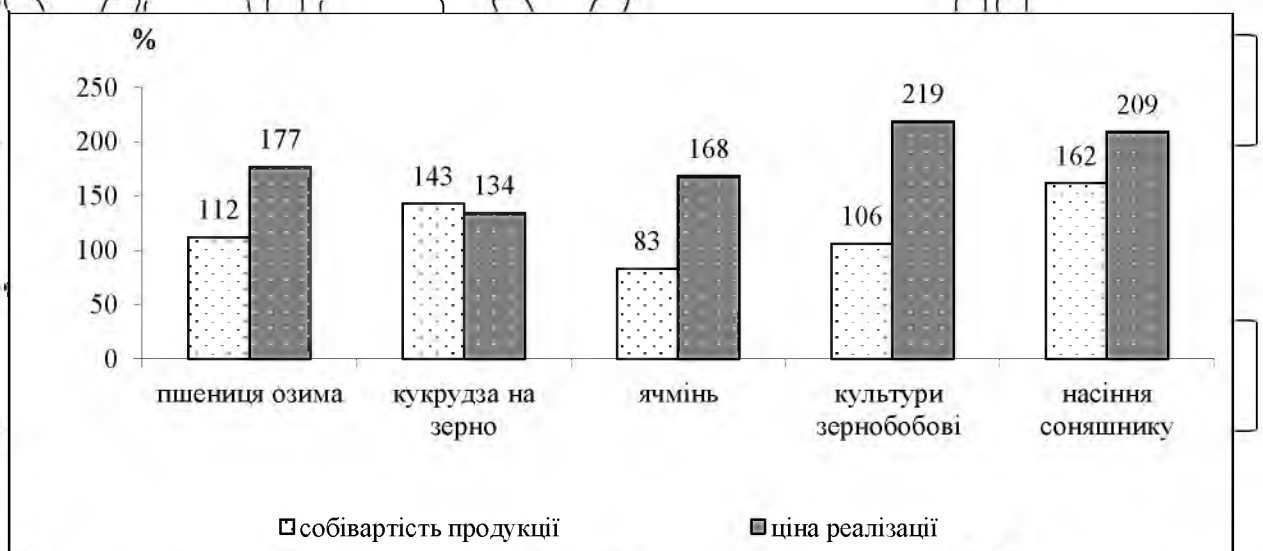

Рис. 2.13. Індекси зростання повної собівартості та ціни реалізації 1 ц основних видів продукції (2021 до 2019, %)

Індекси зростання повної собівартості та ціни реалізації 1 ц основних видів продукції в 2021р. до 2019р. свідчать, що найбільше зросла собівартість

соняшнику, а ціна реалізації таких культур, як зернобобові, соняшник та пшениці. Індекс цін пшениці, ячменю, зернобобових, соняшнику перевищує індекс собівартості, тому як наслідок їхня рентабельність підвищується. І навпаки прослідковується ситуація по кукурудзі (рис.2.13).

Таблиця 2.11

Рентабельність основних видів продукції, %

Культура	2019р.	2020р.	2021р.	2021 р. до 2019 р., +, -
Зернові культури	92,2	50,7	67,7	24,5
у т.ч. пшениця озима	16,0	9,2	83,1	67,0
кукурудза на зерно	93,8	57,2	82,2	-11,6
ячмінь	-24,8	-11,6	52,2	77,0
просо	-	-	-36,9	-36,9
культури зернобобові	-38,2	-50,2	27,6	65,8
Олійні культури	11,2	81,0	56,9	45,7
насіння ріпаку	-	81,0	61,4	61,4
насіння соняшнику	11,2	-	43,7	32,5

Аналіз рентабельності основних видів продукції свідчить, що найбільш рентабельними культурами в даному підприємстві є озима пшениця – 83,1%, кукурудза на зерно – 82,2%, насіння ріпаку – 61,4% (табл.2.11).

Збитковими для даного господарства є вирощування проса. Зазначимо, що просо дане підприємство почало вирощувати тільки з 2021р.

Варто відмітити збільшення рентабельності насіння соняшнику в 2021р. порівняно з 2019р. на - 32,5 відсоткових пункти та ячменю, виробництво якого у 2019-2020рр. було зитковим для господарства, а в 2021р. рівень рентабельності його склав – 52,2%.

Здійснюючи порівняльну економічну ефективність виробництва основних видів продукції відмітимо, що виробничі витрати на 1га найбільші по ячменю, зернобобових та ріпаку (табл.2.12). Проте, прибуток на 1га найвищий по озимій пшениці та ячменю -24124 грн та 23685 грн відповідно.

НУБІП України

Таблиця 2.12

Порівняльна економічна ефективність основних видів продукції, грн

Показники	Вид продукції					
	пшениця озима	ячмінь	куку-рудза	зерно бобові	соняш-ник	ріпак
Виробничі витрати на 1 га, грн	28719	31834	27485	30116	23321	30315
Вироблена продукція (у фактичних цінах), грн..						
на 1 га посіву	53212	53775	53533	42842	53374	56455
на грн виробничих затрат	1,85	1,69	1,95	1,42	2,29	1,86
Прибуток, грн.:						
на 1 га посіву	24124	23685	11579	7356	1298	21421
на 1 грн виробничих затрат	0,84	0,74	0,42	0,24	0,06	0,71
Рівень рентабельності, збитковості (-), %	83,1	52,2	82,2	27,6	43,7	61,4

Отже, всі вищерозглянуті культури, які вирощуються в даному підприємстві є прибутковими для господарства, проте рівень рентабельності їх різний, що прямо залежить від собівартості та ціни реалізації продукції.

2.3. Вплив основних факторів на формування прибутку підприємства

В ринкових умовах основним показником економічної ефективності діяльності підприємства є прибуток. Саме прибуток відіграє основну роль у діяльності господарства та соціально-економічного розвитку країни в цілому.

Для підприємства він одночасно є метою, результатом, стимулом та чинником економічної безпеки. Так як прибуток є ключовим результативним показником діяльності господарства, тому дуже важливо виявити і оцінити його залежність від різних факторів та оцінити їх вплив на нього.

Прибуток є частиною чистого доходу, який отримують підприємства в результаті реалізації своєї продукції як винагороду за вкладений капітал та ризик підприємницької діяльності. В кількісному виразі він становить різницю

між сукупними доходами та сукупними витратами поточного періоду.

Рівень рентабельності та обсяг прибутку в значній мірі залежать від виробничої, маркетингової, інвестиційної та фінансової діяльності підприємства.

Дані показники дають повну характеристику усім сторонам господарської діяльності підприємства. Від реалізації продукції та послуг підприємства

отримують основну частину прибутку. Прибуток від реалізації продукції в свою чергу, залежить від наступних факторів: обсягу реалізації продукції, собівартості продукції та рівня реалізаційних цін.

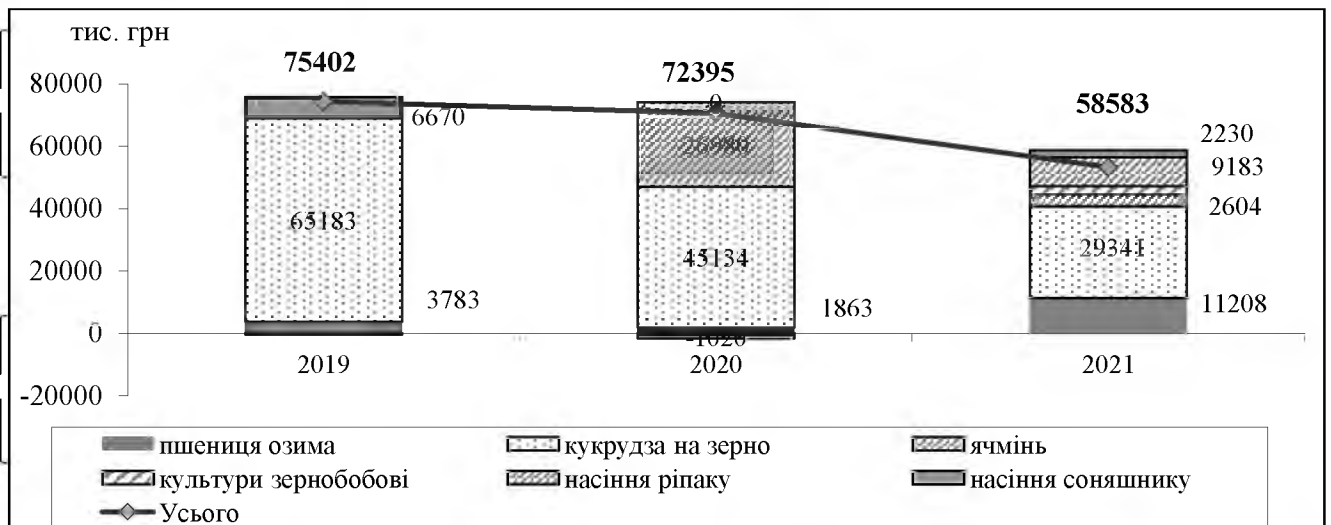

Рис. 2.14 Динаміка та структура прибутку від реалізації основних сільськогосподарських культур, тис. грн

Як свідчать дані рис. 2.14 основну масу прибутку дане господарство отримує від озимої пшениці, ячменю та ріпаку.

З метою визначення найбільш впливового фактору на формування досліджуваної величини здійснюють факторний аналіз. У нашому випадку дослідимо вплив основних факторів на формування прибутку окремих культур та на загальний прибуток від реалізації продукції підприємства.

В основі факторного аналізу, що здійснюється індексним методом лежить величина прибутку.

Прийняті позначення:

g_0 та g_1 – обсяг реалізованої продукції відповідно у базисному (2019) та звітному (2021) роках;

C_0 та C_1 – ціна реалізації продукції відповідно у базисному (2019) та звітному (2021) роках;

C_0 та C_1 – повна собівартість одиниці реалізованої продукції відповідно у базисному (2019) та звітному (2021) роках;

$$\text{Зміна обсягу прибутку: } P = \sum g_1(C_1 - C_1) - \sum g_0(C_0 - C_0)$$

Зміна прибутку за рахунок зміни обсягів реалізації:

$$P_{обс} = \sum g_1(C_0 - C_0) - \sum g_0(C_0 - C_0)$$

Зміна прибутку за рахунок зміни цін реалізації

$$P_{цин} = \sum g_1(C_1 - C_0) - \sum g_1(C_0 - C_0)$$

Зміна прибутку за рахунок зміни собівартості:

$$P_{соб} = \sum g_1(C_1 - C_0) - \sum g_1(C_1 - C_0)$$

Звідси: $P = P_{обс} + P_{цин} + P_{соб}$

Таблиця 2.13

Вплив факторів на зміну маси прибутку від реалізації окремих видів продукції

Показник	Пшениця озима			Кукурудза			Ячмінь		
	2019р.	2021р.	Відхилення	2019р.	2021р.	Відхилення	2019р.	2021р.	Відхилення
Реалізовано, ц	58,2	29,7	-28,5	324,8	116,7	-208,1	1,5	16,6	15,1
Прибуток, тис. грн	3783	11208	7425	65183	29341	-35842	-208	4017	4225
Повна собівартість 1ц, грн	405,41	454,68	49,27	214,04	306,00	91,96	556,37	462,45	-93,91
Ціна реалізації 1ц, грн	470,42	832,31	361,89	414,70	557,45	142,75	418,17	703,77	285,60
Прибуток 1ц, грн	65,0	377,6	312,61	200,7	251,5	50,79	-138,2	241,3	379,52
Зміна маси прибутку, тис. грн		7425			-35842			4225	
у т.ч. за рахунок:									
обсягу реалізації		-1853			-41768			-2092	
собівартості		-1462			-10731			1563	
ціни реалізації		10741			16657			4754	

Вплив факторів на зміну маси прибутку від реалізації озимої пшениці свідчить, що в 2021р. порівняно з 2019р. прибуток збільшився на – 7425 тис.грн.

Розрахунки свідчать, що за рахунок зменшення обсягу реалізації продукції та підвищення її собівартості прибуток зменшився на – 1853 тис грн та на – 1462

тис.грн відповідно. А внаслідок зростання ціни реалізації прибуток збільшився на – 10741 тис.грн (табл.2.13).

Вплив факторів на зміну маси прибутку від реалізації кукурудзи свідчить, що в 2021р. порівняно з 2019р. прибуток зменшився на – 35842 тис. грн. Так, за

рахунок зменшення обсягу реалізації продукції та підвищення її собівартості прибуток зменшився на – 41768 тис грн та на – 10731 тис. грн відповідно. А

внаслідок зростання ціни реалізації прибуток збільшився на – 16657 тис.грн.

Вплив факторів на зміну маси прибутку від реалізації ячменю свідчить, що в 2021р. порівняно з 2019р. прибуток збільшився на – 4225 тис.грн.

Розрахунки свідчать, що за рахунок зменшення обсягу реалізації продукції прибуток зменшився на – 2092 тис грн та на – 1462 тис.грн відповідно. А

внаслідок зростання ціни реалізації прибуток збільшився на – 4754 тис. грн.

Зазначимо, що по даному виду продукції на відміну від інших культур собівартість даної продукції зменшилася, що дало можливість підприємству

отримати збільшення прибутку на – 1563 тис. грн.

НУБІП України

НУБІП України

Вплив факторів на зміну маси прибутку від реалізації окремих видів продукції

Показник	Зернобобові			Соняшник		
	2019р.	2021р.	Відхилення	2019р.	2021р.	Відхилення
Реалізовано, ц	0,1	6,6	6,6	84,0	4,5	-79,6
Прибуток, тис. грн	-26	2604	2630	6670	2230	-4440
Повна собівартість 1ц, грн	1348,00	1429,11	81,11	706,82	1143,15	436,33
Ціна реалізації 1ц, грн	833,36	1823,54	990,18	786,21	1642,63	856,42
Прибуток 1ц, грн	-514,6	394,4	909,07	79,4	499,5	420,10
Зміна маси прибутку, тис. грн		2630			-4440	
у т.ч. за рахунок:						
обсягу реалізації		-3372			-6316	
собівартості		-536			-1948	
ціни реалізації		6537			3823	

Аналогічно в процесі дослідження було здійснено вплив основних факторів на зернобобові культури та соняшник.

Так, вплив факторів на зміну маси прибутку від реалізації зернобобових культур свідчить, що в 2021р. порівняно з 2019р. прибуток збільшився на – 2630 тис.грн. Розрахунки свідчать, що за рахунок зменшення обсягу реалізації продукції та підвищення її собівартості прибуток зменшився на – 3372 тис грн та на – 536 тис.грн відповідно. А внаслідок зростання ціни реалізації прибуток збільшився на – 6537 тис.грн (табл.2.14).

Вплив факторів на зміну маси прибутку від реалізації соняшнику свідчить, що в 2021р. порівняно з 2019р. прибуток зменшився на – 4440 тис.грн. Розрахунки свідчать, що за рахунок зменшення обсягу реалізації продукції та підвищення її собівартості прибуток зменшився на – 6316 тис грн та на – 1948 тис. грн відповідно. А внаслідок зростання ціни реалізації прибуток зріс на – 3823 тис. грн.

Загальна зміна прибутку від досліджуваних факторів

Вид продукції	Прибуток, тис. грн			2021р. в % до 2019р.
	2019р.	2020р.	2021р.	
Усього	68732	45415	54503	-14229
у т.ч. пшениця озима	3783	1863	11208	7425
кукурудза на зерно	65183	45134	29341	-35842
ячмінь	-208	-562	4017	4225
культури зернобобові	-26	-1020	2604	2630
насіння соняшнику	66054	0	7333	-58721

Отже, підсумовуючи вплив зазначених факторів на прибуток сільськогосподарських культур дослідженнями встановлено, що загальний прибуток в 2021р. в порівнянні з 2019р. зменшився на 14229 тис. грн, в основному за рахунок зменшення прибутку від реалізації кукурудзи на – 35842 тис. грн та насіння соняшнику на – 58721 тис. грн (табл.2.15).

Від реалізації таких культур як озима пшениця, ячмінь та зернобобові господарство отримало збільшення прибутку на 7425 тис. грн, 4225 тис. грн та 2630 тис. грн відповідно. Проте, збільшення прибутку від зазначених культур не могло компенсувати загального зменшення прибутку.

Точка беззбитковості є показником, який застосовують для оцінки ефективності виробничої діяльності. Вона дорівнює обсягу продажів продукції, починаючи з якого її випуск має приносити прибуток.

Розрахунок беззбиткового обсягу виробництва основних сільськогосподарських культур в досліджуваному господарстві свідчить, що беззбитковий обсяг для озимої пшениці становитиме – 6560 тис.грн, для ячменю – 2581 тис.грн, для кукурудзи – 32450 тис.грн, для зернобобових – 6321 тис.грн, для соняшнику – 14498 тис.грн, для ріпаку – 5235 тис.грн (табл.2.16).

Отже при зазначеному обсязі виробництва сільськогосподарських культур підприємство не буде одержувати ні прибутку, ні збитку. Збільшення ж зазначеного обсягу дасть можливість господарству отримувати прибуток.

Таблиця 2.16

Розрахунок безбиткового обсягу виробництва основних сільськогосподарських культур

	пшениця озима	ячмінь	кукурудза	зерно-бобові	соняшник	ріпак
Площа посіву, га	464,6	169,6	2534	354	1718	428,7
Урожайність, ц/га	63,9	76,4	96,0	23,5	32,5	36,9
Валове виробництво, ц	29703	12959	243342	8317	55823	15801
Витрати на виробництво, тис. грн	13343	5399	69646	10661	40066	12996
у тому числі постійні, тис. грн	4110	1469	20755	3220	9696	3093
змінні витрати, тис. грн	9233	3930	48891	7441	30370	9903
Питома вага постійних витрат, %	30,8	27,2	29,8	30,2	24,2	23,8
Виробнича собівартість на 1 ц зерна, грн	449,2	416,6	286,2	1281,9	717,7	822,5
Постійні витрати з розрахунку на 1 ц, грн	138,4	113,3	85,3	387,1	173,7	195,8
Ціна реалізації 1 ц продукції, грн	832,31	703,77	557,45	1829,54	1642,63	1531,69
Повна собівартість 1 ц реалізованої продукції, грн	454,68	462,45	306,00	1429,11	1143,15	949,05
Постійні витрати в розрахунку на 1 га посіву, грн	8846	8659	8190	9095	5644	7215
Змінні витрати на 1 ц, грн	310,9	303,5	200,9	894,7	544,0	626,7
Маржинальний дохід від 1 ц продукції, грн	521,5	400,5	356,5	928,8	1098,6	905,0
Безбитковий обсяг виробництва продукції, ц	7881	3667	58211	3466	8826	3418
Точка безбитковості у вартісному виразі, тис. грн	6560	2581	32450	6321	14498	5235

Отже, вважаємо, що для впевненості у майбутньому кожне підприємство має володіти такими методами, які допоможуть йому стабілізувати діяльність підприємства, зможуть завчасно визначити ступінь залежності виробництва конкретних видів продукції від тих чи інших факторів, визначити і розрахувати той рубіж, при якому господарство може продовжити свою діяльність, або визначити той обсяг продукції, нижче якого воно не може виробляти свою продукцію. Однією з таких методик є методика визначення безбиткового обсягу виробництва продукції.

В сучасних умовах господарювання більшість підприємств не проводять розрахунок точки безбитковості, так як вважають це непотрібним. Проте, саме такий аналіз дозволяє господарствам визначити до яких меж можна зменшити

обсяги виробництва продукції, та яка може бути найнижча межа у ціні. Або який обсяг продукції потрібно виробити і за якою ціною продати для того, щоб отримати прибуток.

НУБІП УКРАЇНИ

НУБІП УКРАЇНИ

НУБІП УКРАЇНИ

НУБІП УКРАЇНИ

НУБІП УКРАЇНИ

НУБІП УКРАЇНИ

НУБІП УКРАЇНИ

РОЗДІЛ III

ШЛЯХИ ЗБІЛЬШЕННЯ ПРИБУТКУ ПІДПРИЄМСТВА

3.1. Прогнозування перспектив розвитку бізнесу на основі багатофакторної моделі рентабельності

Факторний аналіз формування валового прибутку підприємства проводиться на основі дослідження впливу на даний показник трьох факторів: обсягу реалізації продукції, структури й асортименту реалізованої продукції та рівня витрат на 1 грн реалізованої продукції.

Вплив зміни обсягу реалізації розраховується за формулою:

$$\Delta ВП_{op} = ВП_0 \left(\frac{C_1}{C_0} - 1 \right)$$

де $\Delta ВП_{op}$ - зміни обсягу реалізації;

$ВП_0$ - валовий прибуток у базовому періоді;

C_1 - собівартість реалізованої продукції у звітному періоді;

C_0 - собівартість реалізованої продукції у базовому періоді.

Вплив зміни структури й асортименту реалізованої продукції розраховується за формулою:

$$\Delta ВП_{стр} = ВП_0 \left(\frac{ЧД_1}{ЧД_0} - \frac{C_1}{C_0} \right)$$

де $\Delta ВП_{стр}$ - вплив зміни структури й асортименту продукції;

$ЧД_1$ - чистий дохід у звітному періоді;

$ЧД_0$ - чистий дохід у базисному періоді.

Вплив зміни рівня витрат на 1 грн реалізованої продукції розраховується за формулою:

НУБІП України

$$\Delta ВП_{гр} = ЧД_1 \cdot \left(\frac{C_0}{ЧД_0} - \frac{C_1}{ЧД_1} \right)$$

НУБІП України

Дослідимо основні економічні показники діяльності ТОВ «ІКЗ-АГРО» та проведемо факторний аналіз валового прибутку зазначеного підприємства (табл. 3.1).

Аналіз свідчить, що за період 2020-2021 рр. в аналізованому підприємстві відбувається зменшення чистого доходу від реалізації продукції - на 102818 тис.грн, або на 41,3%. Зазначимо, що собівартість реалізованої продукції за досліджуваний період зменшилася на - 77049 тис. грн, або на - 46,8%, що позитивно вплинуло на зменшення збитковості даного підприємства, так валовий прибуток зменшився лише на 25767 тис. грн, або на - 30,4 %.

Таблиця 3.1

НУБІП України

Вихідні дані для формування факторного аналізу валового прибутку за 2019-2021 р.

	Рік			Відхилення за рік	
	2019	2020	2021	2020	2021
Чистий дохід від реалізації продукції, тис. грн	238988	249177	146361	10 189	-102 816
Собівартість реалізованої продукції, тис. грн	163538	164523	87474	985	-77 049
Валовий прибуток, тис. грн	75450	84654	58887	9 204	-25 767

НУБІП України

В таблиці 3.2. наведені результати факторного аналізу формування валового прибутку.

Аналіз впливу основних факторів на формування прибутку в ТОВ «ІКЗ-АГРО» свідчить, що у 2020-2021 рр. зменшення валового прибутку господарства в основному було зумовлено зміною обсягів реалізації. Так, у 2021 році в

НУБІП України

порівнянні з 2020 р валовий прибуток внаслідок зменшення обсягів реалізації зменшився на – 39645 тис. грн. Проведені дослідження свідчать, що за рахунок зміни структури й асортименту реалізованої продукції та внаслідок впливу зміни рівня витрат на 1 грн реалізованої продукції валовий прибуток зріс на – 4715 млн грн та на – 9163 млн грн відповідно. Отже, проведений факторний аналіз дає підстави для висновку, що зміна величини валового прибутку найбільшою мірою залежить від зміни обсягу реалізації продукції.

Таблиця 3.2

Факторний аналіз формування валового прибутку в ТОВ «ПКЗ-

АГРО» 2020-2021 рр., млн грн

Фактор	Рік	
	2020	2021
Вплив зміни обсягу реалізації	454	-39645
Вплив зміни структури й асортименту реалізованої продукції	2762	4715
Вплив зміни рівня витрат на 1 грн. реалізованої продукції	5987	9163
Загальна зміна валового прибутку	9204	-25767

Прибуток показує абсолютний ефект діяльності господарства не враховуючи при цьому використані ресурси, тому для більш повного аналізу доцільно визначати рівень рентабельності виробництва. Рентабельність – являється вартісним показником, який повною мірою характеризує рівень віддачі виробничих витрат або ступінь використання виробничих ресурсів які приймають участь в процесі виробництва та реалізації продукції.

Таблиця 3.3

Факторний аналіз формування чистого прибутку, тис.грн

Показники	Рік			Відхилення за рік	
	2019	2020	2021	2020	2021
Чистий дохід від реалізації продукції	238988	249177	146361	10 189	-102 816
Собівартість реалізованої продукції	163538	164523	87474	985	-77 049
Валовий прибуток	75450	84654	58887	9 204	-25 767
Інші операційні доходи	4762	5958	37686	1 196	31 728
Разом доходи	243750	255135	184047	11 385	-71 088

Операційні витрати	42785	26045	48780	-16 740	22 735
Фінансовий результат від операційної діяльності	37427	64567	47793	27 140	-16 774
Інші фінансові доходи	590	22	29	-568	7
Фінансові витрати	163	5094	7244	4 931	2 150
Фінансовий результат до оподаткування	37854	59495	40578	21 641	-18 917
Чистий прибуток	37427	64567	47793	27 140	-16 774

Факторний аналіз формування чистого прибутку свідчить, що в 2021р. в порівнянні з 2020р. чистий прибуток підприємства зменшився на – 102816 тис.грн. Проте, як зазначалося вище зменшення собівартості за аналізований період позитивно вплинуло на зменшення збитковості підприємства (табл.3.3).

Наслідком зменшення чистого доходу від реалізації продукції стало зменшення фінансового результату від операційної діяльності на – 16774 тис. грн. Зменшився також фінансовий результат до оподаткування на – 18917 тис.грн та як наслідок чистий прибуток на – 16 774 тис.грн.

Таблиця 3.5

Вихідні дані для факторного аналізу рентабельності власного капіталу

№	Показник	Умовне значення	2019р.	2021р.	Відхилення
1	Чистий прибуток, тис. грн	ЧП	37427	47793	10366
2	Чистий дохід від реалізації продукції, тис. грн	ЧД	238988	146361	-92627
3	Вартість активів, тис. грн	А	265505	380321	114816
4	Вартість власного капіталу, тис. грн	ВК	204144	256489	52345,0
5	Рентабельність продажів, (ЧП/ЧД)	a	0,16	0,33	0,170
6	Коефіцієнт оборотності активів, (ЧД/А)	b	0,90	0,38	-0,515
7	Коефіцієнт фінансової залежності (А/ВК)	c	1,30	1,48	0,182
8	Рентабельність власного капіталу (ЧП/ВК)	y	0,18	0,19	0,003

Вихідні дані для факторного аналізу рентабельності власного капіталу наведені в таблиці 3.5. Серед зазначених показників варто відмітити зменшення коефіцієнта оборотності активів на $-0,515$ відсоткових пункти. Як свідчать вихідні дані зменшення оборотності оборотних засобів негативно впливає на загальне зменшення чистого доходу від реалізації продукції. Результати здійснених розрахунків узагальнені в таблиці 3.6.

Як основний показник ефективності капітальних вкладень використовують рентабельність загального капіталу (ROA). Зазначимо, що діяльність господарства базується на рентабельності продажів (NPM) та ресурсоефективності (TAT) [].

Математично модифіковану модель Дюпона можна подати в такому вигляді (1):

$$ROE = \frac{ЧП}{ЧД} \cdot \frac{ЧД}{A} \cdot \frac{A}{BK} \quad (1)$$

де ROE – рентабельність власного капіталу підприємства;

ЧП – чистий прибуток підприємства;

A – сума активів підприємства;

ЧД – виручка від реалізації продукції;

BK – власний капітал підприємства.

Зазначена модель свідчить, що вказані фактори узагальнюють всі аспекти фінансово-господарської діяльності сільськогосподарського підприємства, їхню статистику і динаміку [].

Таблиця 3.6

Розрахунок впливу факторів на рентабельність власного капіталу

	Фактори	Розрахунок	Вплив фактора
1	ΔY_a	$\Delta a \cdot b_0 \cdot c_0$	0,199
2	ΔY_b	$a_1 \cdot \Delta b \cdot c_0$	-0,219

3	ΔY_c	$a_1 \cdot b_1 \cdot \Delta c \cdot$	0,023
4	Загальний вплив		0,003

Встановлено, що на зростання рентабельності власного капіталу на 0,003 одиниці мають вплив усі зазначені фактори. Так, збільшення рентабельності продажів вплинуло на зростання рентабельності власного капіталу на - 0,199 одиниці, зменшення оборотності активів – на зниження рентабельності власного капіталу на - 0,023 одиниці, а збільшення коефіцієнта фінансової залежності призвело до зростання рентабельності власного капіталу на - 0,023 одиниці.

3.2. Підвищення дієвості управління прибутком підприємства в сучасних умовах господарювання

Фактори, які впливають на прибуток підприємства і залежать від діяльності самого підприємства називаються внутрішніми факторами. До них відносять: обсяг діяльності підприємства, стан і ефективність використання ресурсів господарства, рівень виробничих витрат, рівень доходів господарства, ефективність цінової та асортиментної політики.

Здійснений аналіз ефективності виробничої діяльності аграрного підприємства за останні 3 роки дає підстави для висновку, що основними чинниками, які впливають на зміну величини обсягу прибутку слід вважати:

1) збільшення обсягів виробництва та реалізації продукції господарства. Так, якщо питома вага постійних витрат у собівартості продукції є високою, то збільшення об'ємів реалізації позитивно вплине на збільшення прибутку в основному за рахунок зниження питомої ваги постійних витрат, в розрахунку на одиницю продукції. Проведені розрахунки свідчать, що саме зниження обсягів реалізації продукції мало значний вплив на зменшення прибутку підприємства;

2) зростання цін реалізації. Так збільшення прибутку можливо забезпечити за рахунок цінового чинника, особливо коли в країні високі темпи інфляції;

3) зниження собівартості продукції. Так, за рахунок більшої керованості й контролю в області витрат можна забезпечити зниження виробничих витрат без негативного впливу на якість виготовленої продукції;

4) поліпшення якості продукції, що виробляється. Так, населення завжди більшу перевагу надає якіснішій продукції, що в свою чергу приносить більший прибуток виробнику, за рахунок того, що якісніша продукція завжди має вищу ціну.

Отже, підсумовуючи вищезазначене варто видокремити такі основні напрями збільшення прибутку досліджуваного підприємства: збільшення об'єму реалізації продукції, зниження виробничої собівартості продукції та оптимізація витрат на її виробництво, підвищення цін реалізації продукції, підвищення якості сільськогосподарської продукції, пошук надійних каналів реалізації продукції та здійснення її реалізації в оптимальні строки.

Результати дослідження свідчать, що показники рентабельності виробництва на відміну від прибутку більш повно характеризують кінцеві результати господарської діяльності, так як їхня величина відображає співвідношення ефекту з вкладеним капіталом або спожитими у виробництві ресурсами. В інвестиційній політиці та ціноутворенні їх використовують як інструмент. Різні варіанти рішень, які приймаються при обчисленні прибутку, поточних виробничих витрат, авансованій вартості для визначення рентабельності виробництва зумовлюють наявність значної кількості показників її виміру [].

Основні показники рентабельності об'єднують в наступні групи:

1) показники рентабельності капіталу або активів;

2) показники рентабельності продукції;

3) показники, які визначаються на основі потоків наявних грошових коштів.

Основною метою при аналізі прибутку та рентабельності виробництва є виявлення та оцінка основних резервів щодо збільшення фінансових результатів підприємства та впровадження їх у виробництво з метою підвищення ефективності господарської діяльності.

Таблиця 3.7

Аналіз показників рентабельності в ТОВ «ПКЗ-АГРО»

Показники	Рік			Відхилення, +/-
	2019	2020	2021	
Рентабельність сукупних активів	14,1	21,8	12,6	-1,5
Рентабельність власного капіталу	18,3	30,9	18,6	0,3
Валова рентабельність продажів	31,6	34,0	40,2	8,7
Чиста рентабельність продажів	15,7	25,9	32,7	17,0
Рентабельність продукції	46,1	51,5	67,3	21,2

Так, аналіз показників рентабельності в ТОВ «ПКЗ-АГРО» свідчить, що за період 2019-2021рр. рентабельність сукупних активів зменшилася на 1,5 відсоткових пункти. Всі інші показники рентабельності мають позитивну тенденцію. Так, серед зазначених показників найбільше зростає рентабельність продукції та чиста рентабельність продажів на 21,2 та 17,0 відсоткових пункти відповідно, найменше рентабельність власного капіталу, лише на – 0,3 відсоткових пункти (табл. 3.7).

Прибуток виступає рушійною силою діяльності господарства та дозволяє йому утримувати свої позиції на ринку, забезпечуючи в умовах конкуренції динамічний розвиток свого виробництва. Для того, щоб отримати більший прибуток керівництво підприємства весь час шукає ефективні способи використання виробничих ресурсів.

Отже, дослідженнями доведено, що рівень та сума прибутку формуються під впливом багатьох факторів, що в перній мірі мають як негативний так і позитивний вплив на неї. Тому, нами запропоновано шляхи ефективного управління в даному підприємстві, що сприятиме його вдосконаленню та формуванню ефективного виробничого потенціалу. На основі проведеного

аналізу доведено, що для підвищення прибутковості діяльності досліджуваного господарства, варто шукати не тільки не використані можливості, а резерви збільшення прибутку.

Тому, для забезпечення досконалого механізму управління прибутком в досліджуваному господарстві пропонуємо наступні заходи:

1. Варто проводити ефективну кадрову політику. Вважаємо, що за умови забезпечення максимально продуктивного та кваліфікованого персоналу це допоможе зменшити витрати часу на виробництво одиниці продукції.

2. Шукати можливості для підвищення ефективності збутової політики господарства. Так як від реалізації продукції значно залежить отримання доходу, тому варто приділяти їй більше уваги.

3. За допомогою ефективного нормування, планування та аналізу варто уникати непродуктивних витрат.

4. Підвищення якості продукції та ліквідація втрат від браку позитивно вплине на дохідність підприємства. Цьому сприятиме модернізація виробничого процесу, і як наслідок, підвищення конкурентоспроможності продукції. Підприємство ніколи не зможе отримати бажаний дохід, якщо не запровадить заходи щодо підвищення якості та конкурентоспроможності продукції.

5. Підвищення ефективності маркетингової служби. Для того щоб вчасно і вигідно продати свою продукцію реклама має завжди бути ефективною, що дасть можливість заохотити покупців та налагодити з ними зв'язки на майбутнє.

6. Застосовування саме жорсткого контролю за виробничими витратами матиме позитивний вплив на зниження собівартості продукції. Керівники підрозділів повинні здійснювати контроль за всіма ділянками роботи, забезпечувати працівників всіма необхідними засобами праці. В такому разі не буде марних та невиправданих витрат матеріальних, фінансових та людських ресурсів.

В умовах нестабільності економіки: запровадження військового стану, фінансово-економічної кризи, постійного зростання цін підприємству важко планувати майбутній прибуток. Звичайно це викликає труднощі в плануванні та складанні прогнозів. Проте, вважаємо, що при відсутності планових розрахунків прибутку господарство не зможе в повній мірі здійснювати контроль над своїми доходами і видатками і своєчасно приймати правильні рішення. Тому, детальне планування виробничої діяльності забезпечує успіх господарства на ринку.

3.3. Підвищення рівня прибутковості підприємства

В умовах ринку, діяльність підприємства направлена на те, щоб воно мало можливість приносити достатній прибуток, тому на забезпечення зростання прибутку або його стабілізації на певному рівні спрямована вся діяльність господарства. Від напрямів господарювання підприємства залежать резерви збільшення сум прибутку та рентабельності виробництва.

Кожен суб'єкт господарювання для успішного функціонування свого підприємства повинен намагатися спрямовувати всі свої зусилля на підвищення ефективності своєї діяльності за рахунок раціонального та оптимального використання ресурсів, поліпшення якості та конкурентоспроможності продукції.

Тому, на підприємствах варто приділяти належну увагу організації виробничого процесу та системі планування для збільшення прибутку від реалізації товарної продукції. При цьому варто пам'ятати, що на величину прибутку від реалізації продукції впливає безліч факторів, які можна поділити на дві великі групи:

фактори, які не залежать від діяльності самого підприємства (природні та транспортні умови, державне регулювання цін, відсотків, тарифів, податкових ставок і пільг, конкуренція на ринку товарів тощо);

фактори, які залежать від діяльності підприємства (стан та ефективність використання виробничих ресурсів господарства, рівень доходів та витрат, ефективність цінової і асортиментної політики, організація виробництва тощо).

Для підвищення рівня прибутковості господарства варто запроваджувати наступні заходи:

– організаційні (вдосконалення організаційної та виробничої структури підприємства та структури управління, диверсифікація та реструктуризація виробництва);

– техніко-технологічні (оновлення матеріально-технічної бази підприємства, переозброєння виробництва, провадження інновацій, діджиталізація виробництва);

– економічні важелі та стимули (мотивація праці, вдосконалення форм та системи оплати праці, прискорення оборотності оборотного капіталу, зниження капіталомісткості виробництва тощо).

В умовах сьогодення кожне підприємство намагається знайти свою нішу на ринку. Найприбутковішими нішевими напрямками в сільському господарстві сьогодні є: вирощування мікрогрину, горіхів, павловнії, спаржі, амаранту, розведення равликів, бджіл та качок.

Із року в рік аграрії шукають нові напрямки для розвитку свого бізнесу. Малі та середні сільськогосподарські виробники особливо зацікавлені у тому, щоб на невеликих площах сільськогосподарських угідь вирощувати культури, які б забезпечували максимальну рентабельність. Ринок нішевих культур в Україні сьогодні має динамічний шлях розвитку.

До найприбутковіших нішевих напрямків в аграрній сфері відносять: вирощування мікрогрину – доведено, що при вирощуванні його у промислових масштабах можна отримати значні прибутки;

розведення равликів - даний вид бізнес потребує великих інвестицій, проте вони можуть дуже швидко окупитися;

вирощування спаржі – розрахунки свідчать, що прибуток може складати від €20-25 тис. в рік;

вирощування павловнії – розрахунки свідчать, що при наявності ділянки в 5 га чистий прибуток від реалізації може становити €186 тис.;

вирощування амаранту – дана культура найбільш цікава для фермерів, які розглядають її у якості харчової та кормової культури, завдяки її стійкості до дефіциту вологи, що є особливо важливим в умовах зміни клімату, простій технології вирощування та цінності;

закладка горіхового саду – даний вид бізнесу є не дешевим, і починає приносити прибуток лише через 5 років, проте, за підрахунками через 10-15 років обсяг прибутку зростає в 10 разів;

бізнес на пасіці з 50 вуликів – даний вид бізнесу є дуже цікавим і неординарним, так як в перспективі принесе не лише прибуток від продажу меду та різного роду продукції з нього, а й завдяки запиленню бджолами збільшить врожайність основних квітконосних культур на полях;

вирощування качок – рентабельність вирощування качок у промислових масштабах становить понад 30%.

Звичайно, брак досвіду та знань здебільшого стримує сільськогосподарських виробників займатися нішевим напрямком. Але, за умови постійного ринку збуту, добре відпрацьованій технології та активному маркетингу через усі доступні канали комунікації, інвестиції у вирощування нішевих культур швидко окупаються.

НУБІП України

НУБІП України

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

Детальний аналіз господарської діяльності та особливо формування та використання прибутку підприємства дає підстави для наступних висновків:

1. Аналізуючи людські ресурси господарства та їх використання дослідженнями встановлено, що кількість працівників в 2021р. порівняно з 2019р. зменшилась на - 6,1%, або на 19 чоловік. Проте, збільшення вартості валової продукції за даний період на - 10,7%, дало можливість підприємству збільшити продуктивність праці на - 31,9%. Зазначимо збільшення середньомісячної заробітної плати на - 63,7%.

2. Аналізуючи динаміку та структуру грошових надходжень від реалізації продукції в ТОВ «ПКЗ-АГРО» дослідженнями встановлено, що дане підприємство має зернову спеціалізацію. Так, в 2021р. в структурі грошових надходжень господарства зернові культури займали - 78,3%. Серед зернових культур підприємство найбільші грошові надходження отримує від реалізації кукурудзи - 44,8%. Олійні культури в даній структурі займають - 21,7%, серед них найбільше грошових надходжень отримують від реалізації ріпаку - 16,6%.

3. Дослідження свідчать, що лідерами по посіву сільськогосподарських культур є зернові культури, проте їх площа посіву з роками зменшується з 4472 га у 2019р. до 2147 га у 2021р. Натомість, збільшується площа посіву технічних культур з 1412 га у 2019р. до 2147 га у 2021р.

4. Аналіз виробничих витрат підприємства свідчить, що в загальних витратах найбільшу питому вагу займають прямі матеріальні витрати - 52,6% в 2021р. Серед прямих матеріальних витрат найбільшу питому вагу займають мінеральні добрива - 20,1% та насіння і посадковий матеріал - 10,3%. Інші прямі витрати займають - 23,9% у 2021р. Аналіз свідчить, що їх питома вага з роками зменшується, так як у 2019р. вони займали - 29,2%, а в 2020р. - 31,3%.

5. Аналізуючи ефективність основних видів продукції, які вирощуються в ТОВ «ПКЗ-АГРО» встановлено, що в даному господарстві на

протязі 2019-2021рр. відбулися зміни. Так, в цілому зменшилася реалізація зернових культур на – 57%, в т.ч. озимої пшениці на – 49%, кукурудзи на зерно на – 64,1%, олійних культур в цілому на – 75,9% в т.ч. насіння соняшнику на – 94,7%. Натомість значно зросла реалізація ячменю – в 11 разів, зернобобових культур – в 132 рази, в т.ч. гороху – в 25 разів. Щодо насіння ріпаку, то зазначимо в 2019р. господарство його взагалі не вирощувало, а в 2021р. в порівнянні з 2020р. його реалізація зменшилася на – 59,5%.

6. Аналіз рентабельності основних видів продукції свідчить, що найбільш рентабельними культурами в даному підприємстві є озима пшениця – 83,1%, кукурудза на зерно – 82,2%, насіння ріпаку – 61,4%. Збитковими для даного господарства є вирощування проса. Зазначимо, що просо дане підприємство почало вирощувати тільки з 2021р. Варто відмітити збільшення рентабельності насіння соняшнику в 2021р. порівняно з 2019р. на - 32,5 відсоткових пункти та ячменю, виробництво якого у 2019-2020рр. було зитковим для господарства, а в 2021р. рівень рентабельності його склав – 52,2%.

7. Аналізуючи вплив основних факторів на прибуток сільськогосподарських культур дослідженнями встановлено, що загальний прибуток в 2021р. в порівнянні з 2019р. зменшився на 14229 тис. грн, в основному за рахунок зменшення прибутку від реалізації кукурудзи на $\ominus 35842$ тис. грн та насіння соняшнику на – 58721 тис. грн. Від реалізації таких культур як озима пшениця, ячмінь та зернобобові господарство отримало збільшення прибутку на 7425 тис. грн, 4225 тис. грн та 2630 тис. грн відповідно. Проте, збільшення прибутку від зазначених культур не могло компенсувати загального зменшення прибутку.

8. Розрахунок беззбиткового обсягу виробництва основних сільськогосподарських культур в досліджуваному господарстві свідчить, що беззбитковий обсяг для озимої пшениці становитиме – 6560 тис.грн, для ячменю – 2581 тис.грн, для кукурудзи – 32450 тис.грн, для зернобобових – 6321 тис.грн,

для соняшнику – 14498 тис.грн, для ріпаку – 5235 тис.грн. Отже при зазначеному обсязі виробництва сільськогосподарських культур підприємство не буде одержувати ні прибутку, ні збитку. Збільшення ж зазначеного обсягу дасть можливість господарству отримувати прибуток.

9. Аналіз впливу основних факторів на формування прибутку в ТОВ «ПКЗ-АГРО» свідчить, що у 2020-2021 рр зменшення валового прибутку господарства в основному було зумовлено змною обсягів реалізації. Так, у 2021 році в порівнянні з 2020 р валовий прибуток внаслідок зменшення обсягів реалізації зменшився на – 39645 тис. грн. Проведені дослідження свідчать, що за

рахунок зміни структури й асортименту реалізованої продукції та внаслідок впливу зміни рівня витрат на 1 грн реалізованої продукції валовий прибуток зріс на – 4715 млн грн та на – 9163 млн грн відповідно. Отже, проведений факторний аналіз дає підстави для висновку, що зміна величини валового прибутку найбільшою мірою залежить від зміни обсягу реалізації продукції.

10. Факторний аналіз формування чистого прибутку свідчить, що в 2021р. в порівнянні з 2020р. чистий прибуток підприємства зменшився на – 102816 тис.грн. Проте, як зазначалося вище зменшення собівартості за аналізований період позитивно вплинуло на зменшення збитковості підприємства. Наслідком зменшення чистого доходу від реалізації продукції

стало зменшення фінансового результату від операційної діяльності на – 16774 тис. грн. Зменшився також фінансовий результат до оподаткування на – 18917 тис.грн та як наслідок чистий прибуток на – 16 774 тис.грн.

11. На основі моделі Дюпона встановлено, що на зростання рентабельності власного капіталу на 0,003 одиниці мають вплив усі зазначені фактори. Так, збільшення рентабельності продажів вплинуло на зростання рентабельності власного капіталу на - 0,199 одиниці, зменшення оборотності активів - на зниження рентабельності власного капіталу на - 0,023 одиниці, а

збільшення коефіцієнта фінансової залежності призведе до зростання рентабельності власного капіталу на - 0,023 одиниці

НУБІП Україна

U

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Костецький В.В. Сутнісно-теоретичні підходи до визначення фінансового забезпечення діяльності підприємства. Галицький економічний вісник. 2010. №4 (29). С.135-145

2. Господарський кодекс України від 16.01.2003. №436 – IV. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/436-15> (дата звернення 18 жовтня 2022р.)

3. Шваб Л.І. Економіка підприємства. Навчальний посібник. Київ: Каравела, 2007. 584с.

4. Майборода О.Є., Сукрушева Г.О., Куліш Є.В. Теоретична сутність категорії «прибуток підприємства». Економіка і суспільство. 2017. №10. С.310-313

5. Формування і використання прибутку підприємства. URL: https://pidru4niki.com/84373/ekonomika/formuvannya_vikoristannya_pributku_pidприємства (дата звернення 16 вересня 2022р.)

6. Сергієнко С.С. Земельні ресурси: поняття, суть, значення. Економіка та управління підприємствами. Випуск 37. 2019 С. 121-125)

7. Stepasyuk L.M., Vasiuchenko A.O. Economic expenditure of using the perfect sausage of sausage products . Colloquium-journal. №3 (126), 2022. Część 3. (Warszawa, Polska). С.32-36

8. Stepasyuk L.M., Slobodanyk D.O. Factor analysis of the profitability of technical cultures. Colloquium-journal. №27 (150), 2022. Część 1. (Warszawa, Polska). С.23-25

9. Степасюк Л.М., Васюченко А.О. Прибуток як основний фактор розвитку підприємства. Матеріали міжнародної науково-практичної конференції «Стратегічні пріоритети розвитку економіки, менеджменту, сфери обслуговування та права в умовах інтеграційних процесів» 03-04 листопада 2022 року. Збірник тез доповідей. м. Івано-Франківськ

10. Єромоленко В.М., Гафурова О.В., Степасюк Д.М. Економіко-правові аспекти забезпечення продовольчої безпеки. Вісник Полісся, 2018. №2 (14) Частина 1. С.93-97

11. Рогач С.М. Мірзоєва Т.А. Томашевська О.А. та ін. Економіка спеціалізованих аграрних підприємств. Навч. пос. К. «ЦП «КОМПРИНТ». 2018. 540с.

12. N. Gerasymchuk, Stepasyuk L., N. Kyryuk, I. Shtuler, Z. Titenko. Ефективність експортного потенціалу сільськогосподарської галузі в аспекті забезпечення фінансової стабільності держави. Financial and credit activity-problems of theory and practice, 2020, Vol. 2 (33), 2020. pp. 434-440

13. Stepasyuk L., Z. Titenko. Competitiveness of agricultural products of ukraine in the foreign market. Publishing House of Rzeszow University of Technology. (2020)

14. Stepasyuk L., Z. Titenko. Financial and organizational implementation of state support for livestock producers. Publishing House of Rzeszow University of Technology (2020)

15. N. Davydenko, O. Gudz, L. Gutsalenko, Ye. Kaliuha, N. Prokopenko, N. Trinova, L. Stepasyuk and others. Financial support for the functioning of the agricultural sector in modern conditions. Collective monograph. SWG imex Verlag GmbH, Mürnberg, Deutschland. 2020.

16. Міщенко Д. А. Шляхи удосконалення державної фінансової підтримки сільськогосподарського комплексу України на сучасному етапі розвитку. Агросвіт. 2015. № 3-4. С. 10 – 14.

17. Бойчик І.М. Економіка підприємства. підручник. К. Кондор Видавництво. 2016. 378 с.

18. Економіка підприємства: підручник. Швиданенко Г.О., В.Г. Васильков, Н.П. Гончарова. К. КНЕУ. 2016. 598с.

19. Економіка підприємства: підручник. за ред. С.Ф.

Покропивного, К. КНЕУ, 2012. 526 с.

20. Рогач С.М., Ільків Л.А., Мірзосєва Г.В., Степасюк Л.М.,
Томашевська О.А. Економічні засади виробництва зернових і
зернобобових нішових сільськогосподарських культур: монографія К.
«ЦП «КОМПРИНТ»», 2019. 428 с.

21. Економіка підприємства: підручник. За заг. ред. д.е.н., проф.
Л.Г. Мельника. Суми: Університетська книга. 2016. 864 с.

22. Дикань В. Л. Забезпечення конкурентоспроможності
підприємств: Монографія. 2017р. 160с.

23. Ліщинин О. І. Довідник економіста підприємця (терміни
фінансової економіки). 2012. 176с.

24. Офіційний сайт Державної служби статистики України.
[Електронний ресурс]. Режим доступу: ukrstat.gov.ua (дата звернення
15.03.2019).

25. Офіційний сайт Національного агропорталу URL:
<http://latifundist.com> (дата звернення 23.09.2022).

26. Офіційний сайт Інформаційно-аналітичної агенції «АПК-
Інформ» URL: <http://www.apk-inform.com/ru/analytic> (дата звернення
14.09.2021).

27. Офіційний сайт Міністерства аграрної політики та
продовольства України URL: <http://minagro.gov.ua> (дата звернення
22.09.2022).

НУБІП УКРАЇНИ

НУБІП УКРАЇНИ

Н

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України